

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

M. Fabii Quintiliani Institutionum Oratoriarum Libri Duodecim

Summa diligentia ad fidem vetustissimorum codicum recogniti ac restituti

Quintilianus, Marcus Fabius

Lugd. Batav. ; Roterodami, 1665

Cap. X. De argumentis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12945

¹ *vento rubet aurea Phœbe :*

Et cornix plena pluviam vocat improba voce :

si cauffas ex qualitate cœli trahunt, sane ita appellentur.

² Nam si *vento rubet Luna*, *signum venti est rubor*. Et si, ut idem poëta colligit, densatus & laxatus aër facit ut sit inde ille avium concentus, idem sentiemus. Sunt autem signa etiam parva magnorum, ut vel hæc ipsa cornix. *Nam majora minorum esse nemo miratur.*

¹ *Vento, &c.*] Georg. 1.

² *Nam si vento.*] Fabius existimat *signa illa prognostica*, quorum certa est aliqua causa, pro signis habenda esse: nam pleraque sunt quæ à rusticis obser-

vantur non stabilia, cum præsertim non pendeant à qualitate aliqua cœli atque ratione: proinde illa pro *signis* non habenda. *Turneb.*

CAP. X.

De argumentis.

Nunc de ¹ *argumentis*. Hoc enim nomine complecti-^{IO} mur omnia quæ Græci *ἐπιχειρήματα, ἐπιχειρήματα, ἀποδείξεις* vocant: quanquam apud illos est aliqua horum nominum differentia, etiam si vis eodem fere tendit. Nam *enthymema* (quod nos *commentum* sane aut *commentationem* interpretamur, quia aliter non possumus, Græco melius usuri) unum intellectum habet, quo ² omnia mente concepta significat, sed nunc de eo non loquimur: alterum, quo sententiam cum ratione: tertium, quo certam quandam argumenti conclusionem, vel ex consequentibus, vel ex repugnantibus: quanquam de hoc parum convenit. ³ Sunt enim qui

¹ *Argumentis.*] *Argumenta* Fabius appellat rationes probationem præstantes, quibus aliud ex alio probatur. *Argumentis* subjicit *enthymema*, *epicheirema*, *apodixin*: quanquam revera ista non tam sunt *argumenta*, quam *argumentationes*, in se ipsis *argumenta* continentes. *Turneb.*

² *Omnia mente concepta.*] Idem quoque testatur Cic. in *Topicis*, qui scribit omnem sententiam *enthymema* appella-

ri. Hermogenes nomine *enthymematis* appellat *confirmationem ergasticam*, quæ fit à circumstantiis per *comparationem*. *Idem.*

³ *Sunt enim qui.*] Ex triplici *enthymematis* ratione, ultima magis proposito propria est. Cic. in hac opinione esse videtur in *topicis*. ait enim, illa quæ ex contrariis sunt conclusa, per excellentiam sola appellari *enthymemata*, ut Homerus propter excellentiam com-
mune

qui illud prius *epicherema* dicant: pluresque invenias in ea opinione, ut id demum quo pugna constat, *enthymema* accipi velint. Et ideo illud Cornificius ¹ *contrarium* appellat: hunc alii ² *rhetoricum syllogismum*, alii *imperfectum syllogismum* vocaverunt, quia nec distinctis, nec totidem partibus concluderetur: quod sane non utique ab oratore desideratur. ³ *Epicherema* Valgius *aggressionem* vocat; ⁴ Celsus autem iudicat non nostram administrationem, sed ipsam rem quam aggredimur, id est argumentum quo aliquid probaturi sumus, etiam si nondum verbis explanatum, jam tamen mente conceptum, *epicherema* dici. Aliis videtur non destinata, vel inchoata, sed perfecta oratio hoc nomen accipere ultima specie. Ideoque propria eius appellatio, & maxime in usu posita est, qua significatur certa quædam sententiæ comprehensio, quæ ex tribus partibus constat. ⁵ Quidam *epi-*

cherema

mune poetarum nomen effecit apud Græcos suum. Idem Rodolphus ex horum sententia tradit. ceterum Fabius existimat conclusionem quæ est ex consequentibus & repugnantibus, *enthymema* esse, ut docet cap. 14. *Idem.*

1 *Contrarium* appellat.] Cornificius lib. 4. ad Herennium *contrarium* finit, quod duabus rebus diversis propositis alteram facile concludit, ut, *Qui suis rationibus inimicus fuerit semper, cum quomodo alienis rebus amicum fore speres?* Et item, *Nam quem in amicitia perfidiosum cognoveris, eum quare putes inimicitias cum fide habere posse?* Et illud Salk. in Jugurtha, *Quem alienum fidum invenies, si tuis hostis fueris?* Lucani item, *Quid satis est, si Roma parum?* Et iterum, *Audes fulcire ruinam sub qua Roma jacet?* Hic autem locus manifesto comprobatur illum librum Ciceronis non esse. *Idem.*

2 *Rheticum syllogismum.*] Arist. lib. primo ad Theodecten *enthymema* appellat *rheticum syllogismum*, quia sæpius *enthymemate* utuntur oratores quam *syllogismo* integro. Idem Arist. in prioribus analyticis *imperfectum* vocat *syllogismum*. nam illi pars aliqua deesse so-

let, quæ tamen facile auditoris intellectu potest colligi. *ἐνθύμημα*, inquit, *ἢ οὐκ ἐστὶ σὺλλογισμὸς ἀτελής ἐξ εἰρημάτων καὶ σημείων*. Idem ipse Fab. l. 1. cap. de Geometria, *enthymema* *rheticum* vocat *syllogismum*. *Idem.*

3 *Epicherema.*] *Epicherema* Hermogeni ratio est qua aliquid confirmatur, quæ ducitur à circumstantiis. Minutiano vero generaliter omne argumentum. Hic dupliciter accipitur *epicherema*, nunc pro eo invento quo rem aliquam confirmamus, nunc pro argumentatione certa, quæ tribus constat partibus, *major*, *minore*, & *conclusionem*. *Idem. Epicherema.*] *Epicherema* & propositione & ratione constat: ut si dicas, *vivit quia spirat*. Si vero, *Spirat, ergo vivit*: apodixis est, inest enim conclusio. Igitur in *Epicheremate*, ratio; in apodixi conclusio præcipue consideratur. *Pith.*

4 *Celsus autem iudicat.*] Al. *Verrius*. al. *Verrius autem iudicio.*

5 *Quidam epicherema.*] Trapezuntius quoque Hermogenis æmulus, quod Hermogenes appellavit *epicherema*, vertit *rationem*: sed tamen *argumentum* est, non *argumentatio*. *Turneb.*

1 *Cicero.*]

cherema rationem appellarunt, ¹ Cicero melius, *ratiocinationem*: quanquam & ille nomen hoc duxisse magis à syllogismo videtur. Nam & statum syllogisticum, *ratiocinativum* appellat, exemplisque utitur philosophorum. ² Et quoniam est quædam inter *syllogismum* & *epicherema* vicinitas, potest videri hoc nomine recte abusus. ³ Ἀποδείξις est evidens probatio, ideoque apud Geometras ⁴ ἀποδεικτικὴ δόξα ποδείξις dicuntur. Hanc & ab *epicheremate* differre Cæcilius putat solo genere conclusionis, & esse *apodixin* ⁵ imperfectum *epicherema*, eadem causa qua diximus *enthymema* à *syllogismo* distare. Nam & ⁶ *epicherema* syllogismi pars est. ⁷ Quidam inesse *epicheremati* *apodixin* putant, & esse partem ejus confirmantem. ⁸ Utrunque autem quanquam diversi auctores, eodem modo finiunt, ut sit ratio per ea quæ certa sunt, fidem dubiis afferens. quæ natura est omnium argumentorum, neque enim certa incertis declarantur. ⁹ Hæc omnia generaliter *πίσις* appellant: quod etsi propria interpreta-

pretatione

1 Cicero.] In Rhetoric. & alibi.

2 Et quoniam est.] Quod philosophis est *syllogismus*, id est rhetoribus *epicherema*. quanquam Fab. aliam affert differentiam, quod *epicherema* constet creditibilibus, *syllogismus* necessariis: quæ differentia non est conclusionis, sed materia. & alioqui videtur illic *syllogismum* dixisse pro *apodixi*. Turneb.

3 Ἀποδείξις.] Demonstratio est *syllogismus* certissimus qui ex primis & immediatis & prioribus ac notioribus causis conclusionis argumentatur & scientiam parit. Hoc *syllogismo* crebro utuntur geometræ, adduntque ad evidentiam quasdam linearum descriptiones. semper enim ex necessariis constructur. De hoc vide Melanchthonem. Idem.

4 Ἀποδεικτικὴ δόξα.] De his Fab. l. r. c. de Geomet. Idem.

5 Imperfectum *epicherema*.] Cæcilius videtur accepisse *epicherema* pro evidenti argumentatione, quæ omnibus suis constaret partibus: *Apodixin* autem pro ar-

gumentatione evidenti cui pars aliqua deesset. Idem.

6 *Epicherema*.] Alii, *Enthymema*.

7 Quidam inesse *epicheremati*.] Alii existimant *apodixin* non esse argumentationem, sed duntaxat *argumentum*. id est, rationem illam certam & indubitatam quæ continetur in *epicheremate*. Turneb.

8 Utrunque autem.] Tam *epicherema* quam *apodixin*. Cic. 4. acad. Itaque argumenti conclusio, quæ est græce ἀποδείξις, ita definitur, Ratio quæ ex rebus perceptis adducit ad id quod non percipiebatur. Unde hic *ratio*, non *oratio* legatur. Idem Fab. de *Epicheremate* cap. ultimo hujus libri. Itaque *utrunque* hic legendum, non *utrunque*, ut emendat Raph. Idem.

9 Πίσις.] Unde Halicarnass. *πίσις ἐντέχνυς*. Vide Laurentium Vallam, Budæum in annot. in *pandectas*, & in *Comment. Græcaneis*. Idem. Hæc omnia generaliter *πίσις* appellant.] Vide Vossium *Instit. Orat. lib. 3. cap. 5. p. 370. & 369.*

pretatione dicere *fidem* possumus, apertius tamen *probationem* interpretabimur. Sed *argumentum* quoque plura significat. ¹ Nam & fabulæ ad actus scenarum compositæ, *argumenta* dicuntur: & orationum Ciceronis velut thema ipse exponens Pedianus, *Argumentum*, inquit, tale est. & ipse Cicero ad Brutum ita scribit, *Veritus fortasse ne nos in Catonem nostrum transferamus illinc mali quid, etsi argumentum simile non erat.* Quo apparet omnem ad scribendum destinatam materiam ita appellari. ² nec mirum cum id inter opifices quoque vulgatum sit: unde ³ Virgilio *Argumentum ingens*: vulgoque paulo numerosius opus dicitur *argumentosum*. ⁴ Sed nunc de eo dicendum argumento est, quod *probationem, indicium, fidem, aggressionem*, ejusdem rei nomina, Celsus facit, parum distincte, ut arbitror. Nam *probatio* & *fides* efficitur non tantum per hæc quæ sunt rationis, sed etiam per inartificialia. *Signum* autem, quod ille *indicium* vocat, ab argumentis jam separavi. ⁵ Ergo cum sit argumentum, ratio probationem præstans, qua colligitur aliud per aliud, & quæ quod est dubium, per id quod dubium non est, confirmat: necesse est esse aliquid in causa quod probatione non egeat. Alioqui nihil erit quo probeamus, nisi fuerit quod aut sit verum, aut videatur ex quo dubiis fides fiat. Pro certis autem habemus primum quæ sensibus percipiuntur, ut quæ videmus, audimus: qualia sunt *signa*. Deinde ea in quæ communi opinione consensum est,

Deos

¹ Nam & fabulæ.] Cornificius etiam lib. primo ad Herennium *argumentum* appellat *rem fictam*, sed tamen verisimilem, cujusmodi esse solet in comædiis. meminit & Fabius quarto capite libri secundi. Turneb.

² Nec mirum.] Opifices non solum materiam appellant *argumentum*, verum etiam materiam elaborationem & digestionem. Unde Cic. septima actione in Verrem scripsit, ex eboris diligentissime perfecta *argumenta* in valvis erant. id est, *simulachra descripta*. Idem.

³ Virgilio.] Virgil. Æneid. 7. cir. fin.

⁴ Sed nunc.] Deesse videtur hoc loco cujusdam auctoris nomen, qui à Fabio reprehenditur: nisi forte id hac ratione factum est, quod auctor ille tempore Fabii notissimus esset. suspicantur aliqui *Celsum* esse, aliqui *Plinium*. Turnebus.

⁵ Ergo cum sit.] Addit demum veram argumenti definitionem. cui subijcit generalia quædam præcepta & axiomata, antequam locos argumentorum sigillatim persequatur. Idem.

i Qua

Deos esse, præstandam pietatem parentibus. Præterea quæ legibus cauta sunt, ¹ quæ persuasione etiam si non omnium hominum, ejus tamen civitatis aut gentis in qua res agitur, in mores recepta sunt: ut ² pleraque in jure non legibus sed moribus constant. Si quid inter utranque partem convenit, si quid probatum est: denique cuicumque adversarius non contradicit. ³ Sic enim fiet argumentum, *Cum providentia mundus regatur, administranda est respublica: ut administranda respublica sit, si liquebit mundum providentia regi.* Debet etiam nota esse recte argumenta tractaturo, vis & natura omnium rerum, & quid quæque earum plerunque efficiat. hinc enim sunt quæ ⁴ εἰρήνη dicuntur. *Credibilium autem genera sunt tria.* Unum firmissimum, quod fere accidit, ut *liberos à parentibus amari.* Alterum velut propensius, *Eum qui recte valeat, in crastinum perventurum.* ⁵ Tertium tantum non repugnans, *In domo furtum factum ab eo qui domi fuit.* ⁶ Ideoque Aristoteles in secundo de arte Rhetorica libro diligentissime est executus quid cuique rei, & quid cuique homini soleat accidere: & quas res, quosque homines, quibus rebus aut hominibus vel conciliasset vel alienasset ipsa natura: ut *divitias*

¹ *Quæ persuasio.*] Hoc de consuetudine est intelligendum. nam *consuetudo recepta* (ut ait Justinianus) legis vim habet. hinc existit jus illud quod appellatur, *moribus constitutum.* Idem.

² *Pleraque in jure non legibus.*] Senec. Quædam jura non scripta, omnibus scriptis certiora sunt. Jul. Inveterata consuetudo pro lege non immerito custoditur. Et hoc est jus quod dicitur, *moribus constitutum.* Pith.

³ *Sic enim fiet.*] Plato philosophum ad remp. administrandam venire non debere dicebat nisi cogeretur. idem tamen fatetur mundum providentia regi. igitur ex concessis argumentari poteris in Platonem. Turneb.

⁴ *Εἰρήνη.*] Arist. 1. 2. priorum *Analyticorum* ait εἰρήνη esse *propositionem probabilem*, quæ in his sit rebus ex quibus

plerunque aliquid efficiatur & nascatur: ut invidi solent odisse. verba ejus sunt, εἰρήνη ἐστὶν ἀσπίς ἐνδοῦ. ὁ γὰρ ὡς ἐπιπαλεῖσεν ἕως γυμνάδιον ἢ ὄν ἢ μὴ ὄν, τὰ τ' ἐστὶν εἰρήνη, οἷον τὸ μισεῖν φθονουῶντας, τὸ φιλεῖν τὰς ἐρωμύνας. Idem.

⁵ *Tertium tantum.*] Tertium hoc omnium est infirmissimum, ideoque vix habet credibilis naturam, & ea de causa mihi videbatur Fabius cap. 8. illud à credibili separare. Idem.

⁶ *Ideoque Aristoteles.*] Arist. lib. 2. ad Theodecten fusissime agit de probationibus *patheticis & ethicis*, ideoque latissime explicat quæ sit cujusque *affectus* & cujusque *hominis natura*: nam hoc multum prodest ad credibiliter argumentandum. Idem fere Horat. in arte poet. epist. & sermonibus. Idem.

vitias qui sequatur, aut ambitum, aut superstitionem: quid boni probent, quid mali petant, quid milites, quid rustici: quo quaque modo res vitari vel appeti soleat. Verum hoc exequi mitto: non enim longum tantum, sed etiam impossibile, ac potius infinitum est: præterea positum in communi omnium intellectu. Si quis tamen desideraverit, à quo peteret, ostendi. ¹ Omnia autem credibilia, in quibus pars maxima consistit argumentationis, ex huiusmodi fontibus fluunt, *An credibile sit à filio patrem occisum, incestum cum filia commissum: & contra veneficium in noverca, adulterium in luxurioso.* Illa quoque, ² *An scelus palam factum, an falsum dixerit, propter exiguam summam:* quia suos quisque horum velut mores habet, plerunque tamen, non semper: ³ alioqui indubitata essent non argumenta. Excutiamus nunc argumentorum locos: quanquam quibusdam ii quoque de quibus supra dixi videntur. *Locos* appello, ⁴ non ut vulgo nunc intelliguntur, *in luxuriam, & adulterium, & similia:* sed ⁵ *sedes argumentorum, in quibus latent, ex quibus sunt petenda.* ⁶ Nam ut in terra non omni generantur omnia, nec avem aut feram reperias, ubi quæque nasci aut morari soleat, ignarus: & piscium quoque genera alia planis gaudent, alia saxosis, regionibus etiam littoribusque discreta sunt, nec *helopem* ⁷ nostro

¹ *Omnia autem.*] Exempla ponit duplicia hoc loco Fabius, propterea quod rhetores qui *hypothesein* tractant, *argumentis* utuntur duplicibus, tum à re tum à *persona* ductis. sic igitur Fabius *exempla credibilium* subiecit. Idem.

² *An scelus.*] Alii codices ita legunt, *an scelus quia palam factum.* quanquam idem quoque est sensus in hac lectione. nam pleraque clandestina & dolosa scelus habent, quæ si palam fiant, *scelerosa* non videntur. Idem.

³ *Alioqui indubitata.*] *Causæ forenses*, de quarum argumentationibus loquitur, *ancipites* sunt in utranque partem: nam alioqui lites non essent. Proinde fit ut *argumenta* duntaxat admittant pro-

babilia. nam si necessaria adhiberentur, protinus quaestio tolleretur, essetque genus *assystaton.* Idem.

⁴ *Non ut vulgo.*] De quibus tradidit *lib. 2. cap. 4. & 1.*

⁵ *Sedes argumentorum.*] Sic enim appellata ab Aristotele, è quibus argumenta promuntur, inquit Cicero in *Topicis.* *τόποι* græce, de quibus Aristot. 8. libris tradidit. Idem.

⁶ *Nam ut in terra.*] Comparatio elegans & varia, qua Varro *lib. 1. cap. 6. de re rustica,* & Columella *lib. 8.* utuntur. Idem.

⁷ *Nostro mari.*] Ovidius in *lib. de piscibus,* ait *Helopem* ignotum esse littoribus Italicis: unde colligit Plinius illos

errare

stro mari, aut *scarum* ducas: ita non omne argumentum undique venit: ideoque non passim quærendum est. Multus alioqui error est: & exhausto labore, quod non ratione scrutabimur, non poterimus invenire nisi casu. At si scierimus ubi quicque nascatur, cum ad locum ventum erit, facile quod in eo est, pervidebimus. ¹ In primis igitur argumenta sæpe à *persona* ducenda sunt: cum sit, ut dixi divisio, ut omnia in hæc duo partiamur, *res* atque *personas*: ut *caussa*, *tempus*, *locus*, *occafio*, *instrumentum*, *modus*, & cætera, rerum sint accidentia. *Personis* autem non quicquid accidit, exequendum mihi est, ut plerique fecerunt, sed unde argumenta sumi possunt. Ea porro sunt, ² *Genus*: nam similes parentibus ac majoribus suis filii plerunque creduntur: & nonnunquam ad honeste turpiterque vivendum inde causæ fluunt. ³ *natio*: nam & gentibus proprii mores sunt: nec idem in Barbaro, Romano, Græco, probabile est. *Patria*: quia similiter etiam civitatum leges, instituta, opiniones habent differentiam. *Sexus*: ut latrocinium facilius in viro, venefi-

errare qui *Helopem* existiment esse *acipenserem*. tamen Gaza Plutarchum secutus *Helopem* in Arist. transtulit *acipenserem*. Plurimus est piscis in Pamphylio freto. *Scaurus* solus piscium ruminat. reperitur in mari *Astatico* ad Siculum usque, alibi non reperias. *Nec helopem nostro mari aut scarum.*] Vide Plin. lib. 9. capite 17. Columell. libro 8. cap. 16. Agellium lib. 7. cap. 6. Pithœi Collectanea ad Petronium pag. 175. Edit. Goldasti.

¹ *In primis igitur.*] Nonnulli duplices faciunt *locos*: quosdam *rhetoricos*, qui à circumstantiis ducuntur, & pertinent ad hypothesein: quosdam rursus *dialecticos*, qui *topici* dicuntur, magisque pertinent ad theses confirmationem, nec perinde circumstantias sequuntur: quantum re vera illi *rhetorici* ad *dialecticos* reduci possunt. Turneb.

² *Genus.*] Cujus exemplum apud Cic. pro *Muræna*, de Catone proavo M. Ca-

tonis. 2. Philip. de Antonio. Idem.

³ *Natio.*] *Natio* nomen generalius est, complectiturque eas regiones quæ communi utuntur nomine: *patria* vero specialius, certamque significat regionem aut civitatem. Unde Ulpianus l. 21. de ædilitio edicto, *Præsumptum etiam quosdam servos bonos esse, quia natione sint non infamata: quosdam malos videri, quia natione ea sunt, quæ magis est infamis.* Et, ut inquit Livius lib. 5. Decad. 5. *Tam civitatum quam singulorum hominum mores sunt: gentes quoque aliæ iracundæ, aliæ audaces, quædam timidæ, in vinum Venereque proniores aliæ sunt, & cætera quæ sequuntur.* Exemplum est apud Cic. pro Cluentio, *Quid tu, inquit, Pacete? hoc enim sibi Stalenus cognomen ex imaginibus aliorum delegerat: ne si se Ligurem fecisset, nationis magis suæ quam generis uti cognomine videretur.* Et Virgil. lib. Æneid. undecimo, *Vane Ligur, &c.* quæ seq. & similia infinita. Idem.

I *Ætas*

veneficium in foemina credas. ¹ *Ætas*: quia aliud aliis annis magis convenit. ² *Educatio, & disciplina*: quoniam refert à quibus, & quo quisque modo sit institutus. ³ *Habitus corporis*: ducitur enim frequenter in argumentum species libidinis, robur petulantia: his contraria in diversum. ⁴ *Fortuna*: nec enim idem credibile est in divite, ac paupere: propinquis, amicis, clientibus abundante, & his omnibus destituto. *Conditionis* etiam distantia est. nam clarus an obscurus, magistratus an privatus, pater an filius, civis an peregrinus, liber an servus, maritus an cœlebs, parens liberorum an orbus sit, plurimum distat. ⁵ *Animi natura*: etenim avaritia, iracundia, misericordia, crudelitas, severitas, aliaque his similia afferunt fidem frequenter, aut detrahunt: ⁶ sicut victus, luxuriosus, an frugi, an fordidus, quæritur. ⁷ *Studia* quoque: nam rusticus, forensis, negotia-

¹ *Ætas.*] Quæ non annis semper æstimatur, sed indole. hunc locum juxta circumstantias Paulus ad Titum elegantissime tractat, quid senibus, quid aniculis, quid puellis, quid juvenibus, quid nuptis, quid viduis conveniat. Vide *Eras.* in *Eccles.* Idem.

² *Educatio ac disciplina.*] Exemplum apud Cic. 5. in Verrem de filio Verris. & 2. Philippic. de Anronii educatione, ibi, *Quid tibi venit in mentem, &c.* Idem.

³ *Habitus.*] *Habitus corporis* appellat certam corporis constitutionem. *In formosa* credibilius adulterii crimen, quam in deformi: *in robusto* violentum facilius quam in imbecilli. *Qui corpore valent*, ad industriam extimulandi: *qui minus*, ad ea quæ animis præstantur. Est & *habitus animi*; quo significatur quædam animi affectio & dispositio, qua de re posterius ager. *Idem.*

⁴ *Fortuna, &c.*] Cicero hos duos locos nomine *fortuna* complectitur, Fabius discernit, ac *fortunam* ponit in divitiis & opibus: *conditionem* in quodam personæ statu & quibusdam accidenti-

bus. De his fuse Erasmus in *Ecclesiaste*. Idem.

⁵ *Animi natura.*] *Animi naturam* vocat, naturalem quandam animi propensionem ad aliquod virtutum aut virtutem, multiplicemque habet in hominibus varietatem. Porro hæ omnes *circumstantia personarum* aut ducuntur ab animo, aut corpore, aut rebus extraneis. Exemplum est pro L. Muræna, initio orationis, *ubi se excusat Cic. Catoni quod non sit natura severus.* Idem.

⁶ *Sicut victus.*] Cic. atque alii *victum* sub educatione & disciplina complectuntur, Fabius tamen ista exactius distinguere voluit. Vide *Eras.* in *Eccles.* Idem.

⁷ *Studia.*] *Studium* appellamus assiduam ac diurnam aliqua in re occupationem ac vacationem. Complectitur igitur *studium* artes quas exercere solemus, & vitæ nostræ instituta. Horum proprietates diligenter animadversa, in omni hominum genere varios locos suppeditabunt. Vide *Eras.* in *Eccles.* Idem.

gotiator, miles, navigator, medicus, aliud atque aliud efficiunt. ¹ Intuendum & quid affectet quisque, locuples videri an disertus, justus an potens. Spectantur ante acta dictaque. ² Ex præteritis enim æstimari solent præsentia. His adjiciunt quidam ³ commotionem: hanc accipi volunt temporarium animi motum, sicut iram, pavorem. Consilia ⁴ autem, & præsentis & præteriti & futuri temporis: quæ mihi ⁵ etiamsi personis accidunt, referenda tamen ad illam partem argumentorum videntur, quam ex causis ducimus: sicut ⁶ habitus quidam animi, quo tractatur amicus, an inimicus. Ponunt in persona & ⁷ nomen: quod quidem ei accidere necesse est, sed in argumentum raro cadit: nisi cum aut ex causa datum est, ut sapiens, magnus, planus: aut & ipsum alicujus cogitationis attulit causam, ut Lentulo conjurationis, quod libris Sibyllinis aruspicumque responsis dominatio dari tribus Corneliis dicebatur, seque eum tertium esse credebat post Syllam Cinnamque, quia & ipse Cornelius erat. Nam & illud apud ⁸ Euripidem frigidum sane, quod

nomen

¹ Intuendum & quid.] Addit Fabius afflictionem, quæ à reliquis est omissa. est autem in eo posita, cum quidpiam affectamus. addit Cicero afflictionem, sed huic diversam: est enim posita in temporario animi affectu aliqua de causa, ut in ira, & similibus. Idem.

² Ex præteritis.] Cicero tamen facta dictaque tripliciter putat tractari, ex præsentis, præterito, & futuro. Idem.

³ Commotionem.] Cum repentinus est affectus, neque perdurat, commotio dicitur aut affectio, ut manifestum est ex Cic. in Partit. & 1. de Inventione. ceterum cum animo quasi peculiaris est, referri debet ad animi naturam: itaque ira & timor commotiones sunt, timiditas & iracundia vitia sunt animi, ac referuntur ad naturam sive habitum animi. Idem.

⁴ Autem.] Alii item.

⁵ Etiam si personis.] Cicero consilium retulit inter circumstantias personarum, tamen ad illam potius circumstantiam

pertinet quæ ducitur ex causa, quia propter aliquam causam de re solemus consilium inire. Idem.

⁶ Habitus quidam animi.] Habitus animi, animi quædam est constitutio, quæ ex deliberatione & consilio orta est. Idem.

⁷ Nomen.] Est, quod cuique tanquam proprium, quo appellatur, vocabulum attribuitur, ut Cato sapiens, Pompejus magnus. Raro tamen inde ducitur argumentum apud iudices, nisi ex causa sit datum. Aristides dictus est justus: Alexander Mamea, quod nimium obsecundaret matri. Aut si nomen occasionem dederit facinoris aggrediendi, ut Lentulo. Cum enim incensum esset Capitolium, ajunt respondisse aruspices, dominaturos esse tres Cornelios. igitur cum vicesimo post anno cum Catilina Lentulus conjuraret, hac potissimum ducebatur ratione. Idem.

⁸ Euripidem.] In Phœnissia apud Euripidem

nomen Polynicis ut argumentum morum frater incescit. ¹ Jocorum tamen ex eo frequens materia, qua Cicero in Verrem non semel usus est. Hæc fere circa personas sunt, aut his similia. Nec enim complecti omnia vel hac in parte, vel in cæteris possumus, contenti rationem plura quæsituris ostendere. ² Nunc ad res transeo, in quibus maxime sunt personis, junctæ quæ agimus, ideoque prima tractanda. In omnibus porro quæ fiunt, quæritur aut *quare*, aut *ubi*, aut *quando*, aut *quomodo*, aut *per quæ facta sunt*. Ducuntur igitur argumenta *ex causis factorum, vel futurorum*: ³ quorum materiam, quam ὄλλω alii, δυνάμιν alii nominaverunt, in duo genera, sed quaternas utriusque dividunt species: Nam fere versatur *ratio faciendi* circa bonorum adeptionem, incrementum: conservationem, usum: aut ⁴ malorum evitacionem, liberationem, imminutionem, conversionem. nanque & hæc in deliberando plurimum valent. ⁵ Sed has causas habent recta: prava contra ex falsis opinionibus veniunt. Nam est his initium ex iis quæ creduntur bona aut mala, ⁶ inde errores existunt, & pessimi affectus: in quibus sunt

ripidem Etheocles fratrem exagitat, in eaque contentione ait merito illum appellari Polynicem, quasi multum contentiosum, recteque illi inditum esse à patre nomen, ἔξιθι χάριτος, ἀληθῶς δὲ ὄνομα πολυνείκλω πατρὸς ἕθετό σοι θεία ἄεθροία νεκρέων ἐπώνυμον. Idem.

1 Jocorum.] Fabius putat ex nomine sumi materiam jocosam potius quam argumentorum, quemadmodum multa Cic. jocatur in Verrem, quod omnia verberet, id est, raperet, quod porcus, id est sordidus esset. sic in oratione pro Roscio Amer. in Phormionis testes, & pro Cluentio in Chryfogoni nomine jocatur. sed de his fufius lib. 6. de risu. Item Erasim. in suo Eccles. hunc locum prolixè tradit & doctè. Idem.

2 Num ad res transeo.] Cicero negotiis attributa in quatuor divisit, in continentia cum ipso negotio, in ea quæ sunt

in rei gestione, in negotio adjuncta, & in consecutione. de quibus omnibus hic agit Fabius. Idem.

3 Quorum materia.] Locus hic est finalis. nam propter has res aliquid agere solemus. appellat autem materiam Fab. res ipsas quas vel expetimus vel fugimus. est autem hic locus maxime proprius deliberationis, ut docet Hermogenes libro secundo de Inventione. Idem.

4 Malorum evitacionem.] In scrip. codicib. legitur duntaxat, aut malorum evitacionem, & imminutionem. nanque & hæc, &c.

5 Sed has causas.] Causas dividit Cicero in ratiocinationem, quæ maturo constat consilio, & boni expeditione aut mali fuga ducitur: & in impulsione, quæ ex animi motu & affectione impellit ad aliquid agendum. Turneb.

6 Inde errores.] Id est falsa opinioniones. Idem.

I For-

sunt ira, odium, invidia, cupiditas, spes, ambitus, audacia, metus, cæteraque generis ejusdem. Accedunt aliquando ¹fortuita, ebrietas, ignorantia. Quæ interim ad veniam valent, interim ad probationem criminis: ut *siquis dum aliis insidiatur, alium dicatur interemisse.* ²Causse porro non ad convincendum modo quod objicitur, sed ad defendendum quoque excuti solent, cum quis se recte fecisse, id est honesta causa contendit, qua de re latius in tertio libro dictum est. ³Finitiones ex causis interim pendent. *An tyrannicida, qui tyrannum à quo deprehensus in adulterio fuerat, occidit. An sacrilegus qui ut hostes urbe expelleret, arma templo affixa detraxit.* Ducuntur argumenta & ex loco. Spectatur enim ad fidem probationis, *montanus an planus, maritimus an mediterraneus, consitus an incultus, frequens an desertus, propinquus an remotus, oportunus consiliis an adversus.* quam partem videmus vehementissime ⁴pro Milone tractasse Ciceronem. ⁵Et hæc quidem ac similia ad conjecturam frequentius pertinent: sed interim ad jus quoque, *privatus an publicus, sacer an profanus, noster an alienus:* ut in persona, *magistratus, pater, peregrinus.* Hinc enim quæstiones oriuntur:

¹ Fortuita.] Homines (ut ajunt jurif-
consulti) omnia agunt aut proposito, aut
impetu, aut fortuito. quibus de rebus
agit hoc loco Fabius. Idem.

² Cause porro.] In statu qualitatis cau-
sas afferre solemus, ut factum esse no-
strum justum probemus. qua de re Fa-
bius egit ultimo cap. lib. 3. Idem.

³ Finitiones.] Fabius, ut initio pol-
licitus erat, non solum ea quæ sunt com-
munia persequitur, verumetiam ipsis
causis & statibus locos accommodat.
Idem.

⁴ Arma templo affixa.] Nam emeriti
milites arma sua templi postibus affige-
bant, iidem etiam spolia & arma ho-
stium in ornamentum illic ponebant.
Idem.

⁵ Pro Milone.] Cum ait, Videamus
nunc, id quod caput est, locus ad insidias

ille ipse ubi congressi sunt, utri tandem fue-
rit optior, &c. quæ sequuntur. Idem.

⁶ Et hæc quidem.] Locus valet &
ad probandum & ad quæstionem consti-
tuendam. Probare solet in conjectura: in
cæteris statibus non tam probat, quam
quæstionem constituit, quanquam in
his quoque interdum valet ad augendam
culpam aut minuendam. Idem.

⁷ Publicus an privatus.] Ut pro eodem
Mil. Insidiator erat in foro collocatus, at-
que in vestibulo ipse senatus, &c. Idem.

⁸ Sacer an profanus.] Ut ibidem, de
violatis Bonæ Deæ ceremoniis. & iterum
ibidem, Comprehensus est in templo Casto-
ris servus P. Clodii, quem ille ad Cn.
Pompejum interficiendum collocarat. hanc
quoque circumstantiam maxime theolo-
gi tractant, ut videre potes latius apud
Erasm. in Ecclef. Idem.

¶ Mori-

tur: *Privatam pecuniam sustulisti, verum quia de templo, non furtum, sed sacrilegium est. Occidisti adulterum, quod lex permittit: sed quia in lupanari, cædes est. Injuriam fecisti, sed quia magistratui, majestatis actio est. Vel contra, Licuit, quia pater eram. quia magistratus.* Sed circa facti controversiam argumenta, præstant circa juris lites materiam quæstionum. Ad qualitatem quoque frequenter pertinet locus. *Neque enim ubique idem aut licet, aut decorum est, quin etiam in qua quicque civitate quærat, interest.* ¹ *Moribus enim & legibus distant. Ad commendationem quoque & invidiam valet. Nam & Ajax apud Ovidium, ² Anterates, inquit, agimus causam, & mecum confertur Ulysses.* ³ *Et Miloni inter cætera objectum est, quod Clodius in monumentis ab eo majorum suorum esset occisus.* ⁴ *Ad suadendi momenta idem valet. sicut tempus, cujus tractatum subjungam.* ⁵ *Ejus autem (ut ⁶ alio loco jam dixi) duplex significatio est. Generaliter enim & specialiter accipitur. Prius illud est, nunc, olim, sub Alexandro, cum apud Ilion pugnatum est. denique præteritum, instans, futurum. Hoc sequens habet & constituta*

¹ *Moribus enim, &c.] Nam cum sint aliæ leges Lacedæmoniorum, aliæ Atheniensium, aliæ Romanorum, diversum proinde exoritur jus. Licebat Athenis sedentaria opificia exercere, & oratoriam facultatem: neutrum licebat Lacedæmone. Idem.*

² *Anterates, &c.] Nam Ajax antea naves Græcorum ab incendio solus defenderat, cum cæteri duces fugissent, aut vulnerati essent. hoc igitur ipso & se commendavit, & adversario conflavit invidiam.*

³ *Et Miloni.] Quod Cicero eleganter elevat, An eo mors atrocior erit P. Clodii, quod is in monumentis majorum suorum sit interfectus? hoc enim sæpe ab ipsis dicitur. Perinde quasi Appius ille Cæcus, &c. quæ sequuntur. Idem.*

⁴ *Ad suadendi momenta.] Hinc illa Macedonum interrogatio, Ecquid Roma-*

ni volare possent, aut quo pacto Macedonia montes essent transaturi. hinc Hannibalis in Italiam transgressi exhortatio ad milites, ut acriter pugnarent: quippe qui à tergo Alpibus, à latere duobus matibus clausi, nulla sperarent aufugia: at contra Rom. timidis esse licere, qui in tuta fugam suam conferre possent. & similia alia. Idem.

⁵ *Ejus autem.] Duplex est tempus: generale, quod citra circumscriptionem dicitur, referturque ad præsens, præteritum, & futurum, & ἡγεῖν græce dicitur: speciale, quod rei agenda vel non agenda opportunitatem aut importunitatem indicat, græce ὑπερῆς, hoc posteriori à quibusdam dicitur occisus. De hoc fuffi. Eras. in Eccles. & Rodolph. lib. 1. cap. 19. Idem.*

⁶ *Alio loco.] Lib. 3. cap. de statib. Idem.*

tuta discrimina, *estate, hyeme, noctu, interdiu*: & fortuita, *in pestilenta, in bello, in convivio*. Latinorum quidam satis significari putaverunt, ¹ si illud *generale*, hoc *speciale* vocarent. ² Quorum utrorumque ratio & in consiliis quidem, & in illo demonstrativo genere versatur: sed in judiciis frequentissima est. ³ Nam & juris quæstiones facit, & qualitatem distinguit, & ad conjecturam plurimum confert: ut cum interim probationes inexpugnabiles afferat, quales sunt si dicatur (ut supra posui) *signator, qui ante diem tabularum decessit*: aut *commisisse aliquid vel cum infans esset, vel cum omnino natus non esset*. ⁴ præter id, quod omnia facile argumenta aut ex iis quæ ante rem facta sunt, aut ex conjunctis rei, aut insequentibus ducuntur. Ex antecedentibus, *Mortem minatus es, noctu existi, proficiscentem antecessisti*. ⁵ Causæ quoque factorum, præteriti sunt temporis. Sed tempus subtilius quidam quam necesse erat, diviserunt, ⁶ ut esset *juncti, sonus auditus est: adhærentis, clamor sublatu est: insequentis illa, latuisti, profugisti*, ⁷ *livores & tumores apparuerunt*. Iisdem temporum gradibus defensor utetur ad detrahendam

¹ Si illud generale tempus.] In codice Laurentii Vallæ aliter scribitur, & longe melius, *Si illud generale, tempus: hoc speciale, tempora vocarent*. Idem.

² Quorum utrorumque ratio.] In causis susceptoris sæpenumero tractatur præteritum, præsens, & futurum tempus: præterea sæpenumero quæritur de occasione rei & opportunitate: at in genere demonstrativo laus hominum in tria tempora dividitur, ut docuit Fabius libro tertio. Idem.

³ Nam & juris quæstiones.] Legitimæ nonnullæ quæstiones à tempore oriuntur: ut si quis adulterum qui effugerit, postea reperitum interfecerit. Tempus quoque interdum facit qualitatem assumptivam, ut cum accusatur comessator in pestilentia. nam quanquam comessari per se fortassis turpe non videatur, illo tempore tamen turpe erit. Hæc fusius apud Erasm. in Eccles. Idem.

⁴ Præter id.] Docere nititur latissime patere temporis rationem. nam (ut docuit cap. 8.) *argumenta omnia ducuntur aut ex præterito tempore, aut præsentis, aut futuro*. Idem.

⁵ Causæ quoque factorum.] Tempus præsens hoc loco metimur ex ipso facto, ac proinde non necessarium est, cum causæ factum præcedant, sint præteriti temporis. Idem.

⁶ Ut esset juncti.] *Junctum* appellare videtur tempus, quod paulum antecedit, sed tamen quasi præsens est, & cum facto jungitur: *adhærens* vero, quod omnino præsens est, & facto ipsi adhæret. Alii tamen *junctum* pro præsentis interpretantur, *adhærens* vero pro annexo & quasi præsentis. Hoc autem nimis est affectatum, & alioquin supervacaneum. Idem.

⁷ Livores & tumores.] Hæc omnia quæ hîc tractantur, referri debent ad locum ab adjunctis. nam, ut ait Cicero,

hendam ei quod objicitur, fidem. In his omnis factorum dictorumque ratio versatur, sed dupliciter. ¹ Nam fiunt quædam, quia aliud postea futurum est: quædam, quia aliud antea factum est: ut *cum objicitur* ² *reo lenocinii speciosa marito*, quod adulterii damnatam quandam emerit aut paricidii reo luxurioso, *quod dixerit patri, Non amplius me objurgabis*: Nam & ille non quia emit, leno est: sed quia leno erat, emit. Nec hic quia sic erat locutus occidit: sed quia erat occisurus, sic locutus est. ³ *Casus* autem, qui & ipse præstat argumentis locum, sine dubio est ex insequentibus: sed quadam proprietate distinguitur: ut si dicam, *Melior dux Scipio quam Annibal: vicit Annibalem. Bonus gubernator: nunquam fecit naufragium. Bonus agricola: magnos sustulit fructus. Et contra, Sumptuosus fuit, patrimonium exhaustit, turpiter vixit. vel, omnibus invisus est.* ⁴ Intuendæ sunt, præcipueque in conjecturis, & *facultates*. Credibilis est enim occisos à pluribus pauciores, à firmioribus imbecilliores, à ⁵ vigilantibus dormientes, à præparatis inopinantes. Quorum contraria in diversum valent. Hæc & in deliberando intuemur, & in judiciis ad duas res solemus referre, *an voluerit quis, an potuerit.* nam & voluntatem spes facit. Hinc illa apud Ciceronem conjectura: *Insidiatus est Clodius Miloni, non Milo Clodio: Ille cum servis robustis, hic cum mulierum comitatu: ille in equo, hic in rheda: ille expeditus, hic penula irreti-*

tus.

in eo loco tractatur *quid ante rem fuerit, quid cum re, quid post rem.* Idem.

¹ *Nam fiunt quædam.*] Quædam facta rationem habent *ad futurum*, quædam *ad præteritum*: atque ea de causa fiunt: quo fit ut in ipsis factis trium temporum ratio concipiatur. Idem.

² *Reo lenocinii.*] *Lenocinium* facit, qui quæstuarium habet & meritoria corpora. eodem crimine tenetur, qui sinit uxorem suam adulterari. Idem.

³ *Casus autem.*] Subjicit Fab. quoque *casum tempore futuro.* observatur autem in ipso rei exitu & eventu: itaque de eo *fufius* agitur in eventis. Idem.

⁴ *Intuendæ sunt.*] *Facultatem* appellat opportunam & commodam rei gerendæ potestatem, & quandam quasi facilitatem. est autem hic locus magna ex parte conjecturalis, ut docebit Fabius lib. 7. cap. *de conjectura.* Exemplum est in oratione Cic. pro Sex. Roscio Amerino, *Videamus nunc, & quæ facultates suscipiendi maleficii fuerint, &c.* quæ sequuntur. Vide *fufè* *Erasm.* in *Ecclef.* Idem.

⁵ *Vigilantibus dormientes.*] Exemplum est apud Cic. in oratione pro Sexto Roscio de duobus juvenibus: & Valerium Maximum. Idem.

I *Modus.*]

tus. Facultati autem licet instrumentum conjungere. Sunt enim in parte facultatis & copiae. Sed ex instrumento aliquando etiam signa nascuntur, ut *spiculum in corpore inventum.* His adjicitur ¹ *modus*, quem *τρόπος* dicunt, quo quaeritur quemadmodum quid sit factum: id quod tum ad qualitatem scriptumque pertinet: ut *si negemus adulterum veneno licuisse occidere, sed ferro oportuisse.* tum ad conjecturam quoque: *ut si dicam bona mente factum, ideoque palam: mala, ideoque ex insidiis, nocte in solitudine.* ² In rebus autem omnibus, de quarum vi aut natura quaeritur, quasque etiam citra complexum personarum, ceterorumque ex quibus fit causa per se intueri possumus, tria sine dubio rursus spectanda sunt, *an sit, quid sit, quale sit.* ³ Sed quia sunt quidam loci argumentorum his omnibus communes, dividi haec tria genera non possunt, ideoque locis potius, ut quosque incurrent, subjicienda sunt. Ducuntur igitur argumenta ⁴ *ex finitione*, seu *sine*: nam utroque modo traditur. Ejus duplex ratio est. ⁵ Aut enim simpliciter quaeritur, *sitne hoc virtus.* aut antecedente finitione, *quid sit virtus.* ⁶ Id aut universum verbis complectimur, ⁷ *ut, Rhetorice est bene dicendi scientia,* aut

per

¹ *Modus.*] Hic locus instrumento tam vicinus est, ut prope sit idem. de quo item fufe *Erasm. in Eccles.* Idem.

² *In rebus autem.*] Hastenus Fabius egit de locis illis qui *rhetorici* appellantur, magisque ad *hypothesein* referuntur: nunc de illis qui *dialectici* vocantur, magisque ad *thesin* referuntur. quanquam (ut antea diximus) utriusque loci & *hypothesei* & *thesi* subservire possunt. Idem.

³ *Sed quia sunt.*] Aggressurus locos *topicos*, objectioni statim occurrit. nam cum sint *tres quaestiones*, locos suppeditare debuit uniuscujusque proprios, atque ita dividere in quaestiones locos *topicos*: quod tamen fieri non potuit, quia quanquam quidam proprii sunt alicujus quaestionis, multi tamen sunt omnium communes. Idem.

⁴ *Ex finitione.*] Quoniam autem ne-

mo quaerit naturam eorum quae non sunt, ideo primum locum tenet *ὀρθῶς*: quem quidam *finem* aut *finitionem*, alii *definitionem* appellare maluerunt. Idem.

⁵ *Aut enim.*] Primum quaerimus in definitione de rota rei essentia, postea nonnunquam quaerimus an alicui singulari illa speciei & formae definitio competat. Potest autem hoc loco etiam optime legi, *Aut enim simpliciter quaeritur quid sit virtus, aut antecedente finitione, sitne hoc virtus.* Idem.

⁶ *Id aut universum.*] In codice Veneto scribitur, *ita aut universam vim verbis complectimur*: ut haec efficiant superiorum interpretationem, alio quam dicimus sensu. Idem.

⁷ *Ut rhetorice est, &c.*] Duplex est *Cic. definitio*. nam altera explicat notionem & proprietatem rei: altera forma-

per partes, ut, *Rhetorice est recte inveniendi, & disponendi, & eloquendi cum firma memoria, & cum dignitate actionis, scientia.* Præterea finimus aut vi, sicut superiora. ¹ aut *ἐτυμολογία*, ut ² *asiduum ab ære dando, & locupletem à locorum, pecuniosum à pecorum copia.* ³ Finitioni subjecta maxime videntur *genus, species, differens, proprium.* Ex his omnibus argumenta ducuntur. ⁴ *Genus ad probandam speciem minimum valet, plurimum ad refellendam.* Itaque *non quia est arbor, platanus est: at quod non est arbor, utique platanus non est. Nec quod non est virtus, utique non potest esse justitia.* ⁵ Itaque à genere perveniendum est ad ultimam speciem: ut *homo est animal, non est satis: id enim genus est: mortale, etiam si est species, cum aliis tamen communis finitio: rationale, nihil supererit ad demonstrandum quod velis.* ⁶ Contra species firmam probationem habet generis, infirmam refutationem. Nam *quod justitia est, utique virtus est: quod non est justitia, potest esse virtus, si est fortitudo, constantia, continentia.* ⁷ Nunquam itaque tolletur à specie genus, nisi ut omnes species

rum aut partium enumeratione rem complectitur. Vide Cic. in Partitionibus, & 2. de Orat. Idem.

1 *Aus ἐτυμολογία.*] Solemus nonnunquam definire à vi seu interpretatione nominis seu vocabuli, quam appellant *etymologiam.* id est, *veriloquium,* Cic. *notationem:* propterea quod nominis interpretatio rei veritatem solet indicare. Vide Ciceronem in Top. & 2. de Orat. & Erasimum in Ecclesiaste. Idem.

2 *Asiduum.*] Vide Cic. in Top. & Gellium lib. 15. Fabium 7. cap. 4. Cic. item 2. de Rep. *Pecuniosos* à pecore, & *locupletes* à locorum possessione appellatos dicit. Idem.

3 *Finitioni subjecta.*] Hæc idcirco definitioni subjecta videntur, propterea quod ad rem definiendam conducunt, & nonnunquam in eandem definitionem omnia concurrunt. Vide Cic. in Top. 2. de Orat. Fab. lib. 7. cap. 4. Idem.

4 *Genus ad probandam speciem.*] *Affirmative* non possumus argumentari à genere ad speciem, sed *negative*, nisi omnes species subjiciamus, aut genus universaliter capiamus. Idem.

5 *Itaque à genere.*] *Definitionis est canon* ex Cic. desumptus. sic enim ille præcipit, ut cum sumpturimus ea quæ sunt rei quam definire velimus, communia tantisper persequamur, dum ad id quod proprium est perveniamus. Vide Cic. in Top. Idem. *Itaque à genere perveniendum, &c.*] Argumentum à genere ad speciem valet *negative*, *affirmative* non item. *Pith.*

6 *Contra species.*] Quia *genus* in species sine ullius prætermissione dividitur, & *specierum differentia* ad caput generis quasi fontem referuntur. *Turr.*

7 *Nunquam itaque tolletur.*] Id quod Cic. in Top. ait, *Forma enim à genere, quoad suum nomen retinet, nunquam se jungitur.* Idem.

I Quod

species quæ sunt generi subjectæ, removeantur: hoc modo, ¹ *Quod neque immortale est, neque mortale, animal non est.* His adjiciunt *propria*, & *differentia*. Propriis confirmatur finitio, differentibus solvitur: ² *Proprium* autem est aut quod soli accidit, ut *homini sermo, risus*: aut quod utique accidit, sed non soli, ut *igni calefacere*. Et sunt ejusdem rei plura *propria*, ut ipsius ignis *lucere, calere*. ³ Itaque quodcunque *proprium* deerit, solvet finitionem: non utique quodcunque erit, confirmabit. ⁴ Sæpissime autem quid sit *proprium* cujusque, quæritur: ut si per *ἔτυμολογίαν* dicatur, *Tyrannicida proprium est tyrannum occidere*, negemus. non enim si traditum sibi eum carnifex occiderit, tyrannicida vocetur: nec si imprudens, vel invitus. ⁵ Quod autem *proprium* non erit, differens erit, ut *aliud est servum esse, aliud servire*: ⁶ qualis esse in addictis quæstio solet, *Qui servus est, si manumittatur, sit libertinus, non idem addictus*: & plura, de quibus alio loco. Illud quoque *differens* vocant, quum genere in species diducto, species ipsa discernitur. *Animal*, genus: *mortale*, species: *terrenum vel bipes*, differens. Nondum enim *proprium* est, sed jam differt à marino vel quadrupede. Quod non tam ad argumentum pertinet, quam ⁷ ad diligentem

¹ *Quod neque immortale.*] Dicitur est hoc ex opinione Platonis, qui deos quosdam animalia esse immortalia dicebat, ut Lunam, Solem, & reliquos planetas. Idem.

² *Proprium autem.*] Dialectici quadruplex agnoscunt *proprium*; Fabius duntaxat duplex, quod convenit soli, & quod omni, sed non soli. Vid. Eras. in Ecc. Idem.

³ *Itaque quodcunque proprium.*] Si definitionem alicujus rei feceris, cui aliqua rei ipsius proprietas repugnet, *definitio* infirmabitur: nec tamen bona erit protinus *definitio*, quæ proprietates quasdam habebit. nam quædam *propria* non conveniunt soli. Potest etiam intelligi primum membrum hoc modo, ut dicatur mala definitio, quæ non perfecta sit ea quæ sunt communia ad ipsam

usque proprietatem. Idem.

⁴ *Sæpissime autem.*] De hoc vide l. 7. cap. 4 Idem.

⁵ *Quod autem proprium.*] *Differens* duobus modis à Fabio accipitur, pro eo quod *proprium* non est, sed dissidet ac discrepat: tum pro eo quod genus dividit & speciem constituit, quo sane modo usurpatur à dialecticis. Idem.

⁶ *Qualis esse in addictis.*] Ut cum quæritur an *addictus*, quem lex servire donec solverit jubet, *servus* sit. Idem.

⁷ *Ad diligentem finitionis comprehensionem.*] Superius *differens* maxime valet ad argumentandum, quoniam infirmat *definitionem*: posterius non ad argumentandum, sed ad definiendum. nam dialectici *definitionem* constituunt ex genere & *differentia*. Idem.

tem finitionis comprehensionem. ¹ Cicero *genus & speciem*, quam eandem *formam* vocat à finitione diducit, & iis quæ ad aliquid sunt subjicit: *ut si is cui argentum omne legatum est, petat signatum quoque, utatur genere: at si quis cum legatum sit ei quæ viro materfamilias esset, neget debere ei quæ in manum non convenerit specie: quoniam* ² *duæ formæ sint matrimoniorum.* ³ Divisione autem adjuvari finitionem docet, eamque differre à partitione: quod hæc sit totius in partes, illa generis in formas. ⁴ Partes incertas esse, *ut quibus constet respublica: formas certas, ut quot sint species rerumpublicarum,* ⁵ *quas tres accipimus, quæ populi, quæ paucorum, quæ unius potestate regerentur.* ⁶ Et ille quidem non his exemplis utitur, quia scribens ad Trebatium, ex jure ea ducere maluit: ego apertiora posui. ⁷ *Propria* vero ad conjecturæ quoque pertinent partem: *ut quia proprium est boni, recte facere: iracundi verbis excandescant.* At contra quædam in quibusdam utique non sunt, & ratio quamvis ⁸ ex diverso, eadem est.

¹ *Cicero genus & speciem.*] Vide Cic. in Top. ex quo hæc desumpta sunt. Idem.

² *Duæ formæ.*] Duæ sunt species nuptiarum: aut enim fiunt per coemptionem, quando mulier in viri manum convenit, ejusque potestatem. erant autem hæ nuptiæ legitimæ, ac illa quæ ita conveniunt in manum, dicebatur materfamilias. erant aliæ quoque nuptiæ quæ citra coemptionem fiebant, quibus uxores habebantur solo usu, ut concubinae. De his latius Boëtius in Top. Cic. Idem.

³ *Divisione autem.*] Quædam sunt etiam definitiones divisionum & partitionum, ut docet Cicet. in Top. quæ fiunt vel enumeratione formarum, vel enumeratione partium. Differunt autem partes à formis, quod illæ sunt tanquam quædam membra, neque nomen totius usurpant, hæ autem notiones sunt quædam generis subjectæ, quæ generis nomen sibi vendicant. Latius hæc apud Cic. in Topic. & Erasmi. in Eccles. & Fab. lib. 7. cap. 5. Idem.

⁴ *Partes incertas.*] Certus est semper formarum numerus: itaque aliquam in divisione omittere, peccatum sit: sapienter vero solet infinitior esse partium numerus, ut si quam omittas, non magnopere erres. Idem.

⁵ *Quas tres accipimus.*] *Democratia* dicitur reipub. species, cum potestas est omnis penes populum, ut olim Athenis: *Oligarchia*, cum paucorum dominatu resp. gubernatur: *Monarchia*, cum unus imperat. Addunt alii *Aristocratiam*, cum optimates imperant, sed referri potest ad *Oligarchiam*. Idem.

⁶ *Et ille quidem non his.*] Ad Trebatium enim libro, huic uni rei destinato, copiosius omnia executus est. Idem.

⁷ *Propria.*] Non solum proprio utimur ad finitionis confirmationem, ut antea docuit Fabius, verum etiam ad conjecturæ probationem: *ut si de alicujus probitate dubites, eam colligere possis ex bonitatis proprietate.* Idem.

⁸ *Ex diverso.*] Ut, *clementis est hominis & misericordis, injuriam non facere: quod*

est. *Diviso* & ad probandum simili via valet, & ad refellendum. ¹ Probanti interim satis est unum habere, hoc modo, *Ut sit civis, aut natus sit oportet, aut factus.* Neganti, utrunque tollendum est, *nec natus nec factus est.* Fit hoc & multiplex, idque est argumentorum genus ² ex remotione, quo modo efficitur totum falsum: modo id quod relinquitur, verum. Totum falsum est hoc modo, *Pecuniam te credidisse dicis: aut habuisti ipse, aut ab aliquo accepisti, aut invenisti, aut surripuisti. Si neque domi habuisti, neque ab aliquo accepisti* ³ & cætera, *non credidisti.* Reliquum fit verum sic, *Hic servus, quem tibi vendicas aut verna tuus est, aut emptus, aut donatus, aut testamento relictus, aut ex hoste captus, aut alienus.* deinde remotis prioribus supererit alienus. Periculosum, & cum cura intuendum genus: quia si in proponendo unum quodlibet omiserimus, cum risu quoque tota res solvitur. Tutius quod ⁴ Cicero pro Cecinna facit, cum interrogat, *Si hæc actio non sit, quæ sit?* Simul enim removentur omnia. Vel cum duo ponentur inter se contraria, quorum tenuisse utrumlibet sufficiat: quale Ciceronis est, *Unum quidem certe, nemo erit tam iniquus Cluentio, qui mihi non concedat, si constet corruptum illud esse iudicium, aut ab Habito, aut ab Oppianico esse corruptum. si doceo non ab Habito, vinco ab Oppianico: si ostendo ab Oppianico, purgo Habitem.* ⁵ Fit etiam ex duobus, quorum necessaria est alterutrum eligendi adversario potestas,

quod si facias injuriam, colligam te misericordem non esse. *Idem.*

¹ *Probanti interim.*] Contrario modo argumentamur à *partitione.* nam si *probare* volumus, partes omnes sunt constituendæ: *si* autem *negamus*, una duntaxat est tollenda. *Idem.*

² *Ex remotione.*] Hoc argumentandi genus à Cic. in Top. vocatur à *partium enumeratione*, à Cornificio vero *expeditio.* Ideo autem *ex remotione* dicitur, quia ea quæ proposuimus, negando remove postea solemus. *Idem.*

³ *Et cætera.*] Alii, *nec certam.*

⁴ *Cic. pro Cecinna.*] Hæc Cic. *argumentatio* quanquam expressam non habet partium enumerationem, potestate tamen eam complectitur, & ex remotione argumentatur, cum interea periculum enumerationis evitarit. Sic autem pro Cecinna Pisonem Ebutii advocatum Cic. interrogat, *Age, nunc, si tuorum quidem quisquam loco motus sit. & cætera quæ sequuntur. Tuynb.*

⁵ *Fit etiam ex duobus.*] Argumentamur etiam *ex remotione* per complexionem & *dilemma*, cum duo contraria proponimus, ac eadem adversario, utrunvis concesserit, contraria efficitur. *Idem.*

A a 4

I Aut.]

stas, efficiturque ut utram elegerit, noceat. Facit hoc Cicero pro Oppio, *Utrum cum Cottam appetisset, aut cum ipse sese conaretur occidere, telum ei è manibus ereptum est?* Et pro Vareno, *Optio vobis datur, utrum velit casu illo itinere Varenam usum esse an hujus persuasus & inductu.* Deinde utraque facit accusatori contraria. ³ Interim duo ita proponuntur, ut utrumlibet electum, idem efficiat, quale est, *Philosophandum est, etiam si non est philosophandum.* Et illud vulgatum, ⁴ *Quo schema, si intelligitur? quo, si non intelligitur?* Et, *Mentietur in tormentis, qui dolorem pati potest: mentietur, qui non potest.* ⁵ Ut sunt autem tria tempora, ita ordo rerum tribus momentis confertus est. habent enim omnia *ininitium, incrementum, summam: ut jurgium, deinde cades.* Est ergo hic quoque argumentorum locus invicem probantium. ⁶ Nam & ex initiis summa colligitur: quale est, ⁷ *Non possum togam prætextam sperare, cum exordium pullum videam: & contra,*

Non

1 *Aut.]* Alii, an.

2 *Telum ei è manibus ereptum est.]* MS. Codex, *erutum est.* Vide Jan. Gebhard. Crepund. lib. 1. cap. 4. pag. 11.

3 *Interim duo.]* Padianus in *Divinat.* Cic. Gell. lib. 4. cap. 15. hujusmodi dicta appellat *oxymora & affectata.* Cæterum hæc sententia significat, operam esse philosophiæ impendendam, non tamen in ea consensendum. Neoptolemi sententia è tragœdia quapiam. Sunt qui ita hæc intelligi velint, *Nemo non philosophandum non esse probaverit, nisi rationibus ex philosophia ductis:* qui ergo id probaverit, philosophandum ei fuerit: qui probare non potuerit, non fuerit audiendus: ergo philosophandum est. *Studendum est eloquentiæ, etiamsi non est studendum eloquentiæ:* quia id nemo convicerit, nisi viribus eloquentiæ. Turneb.

4 *Quo schema, &c.]* Quo schema, si oratio intelligatur sine eo, q. d. frustra: sed adhuc magis si non intelligatur per ipsum. hæc enim etsi verbis contraria videntur, sensu tamen minime. sed de his fufius lib. 9. Idem.

5 *Ut sunt autem tria.]* Fabius *ininitium, incrementum, & summam* divisioni subicit, propterea quod unumquodque negotium in *principium, progressum, & consummationem* dividi potest. hic tamen locus Erasmo videtur referendus ad *temporis rationem*, de quo jam dictum est: & *eventus*, de quo mox dicitur. ipsum lege in suo Ecclesiaste. Idem.

6 *Nam ex initiis.]* Si Fabii interpretationem sequamur, hic locus *divisioni* non subjecitur, sed à *divisione* erit alius. hoc autem exemplum est allegoricum. significat enim sperari magistratum non posse, cum tam sit infelix & infaustum petitionis exordium. nam *prætexta* vestis est magistratum, quæ purpureo limbo prætextitur. metaphora ducta est à textentibus. Idem.

7 *Non possum togam prætextam sperare.]* Vide Joh. Brodæi Miscellan. lib. 6. cap. 12. p. 557. & Cl. Salmassii notas ad Tertullian. lib. de Pallio. p. 63. 213. 365. 372.

8 *Exordium pullum.]* Erasmus legit, *exordium nullum.* Turneb. *Exordium.]*

Nos

¹ Non dominationis causa Syllam arma sumpsisse, argumentum est dictatura deposita. Similiter & ex incremento in utranque partem ducitur ratio, cum in conjectura tum etiam in tractatu æquitatis, ² an ad initium summa referenda sit: id est an ei cedes imputanda sit à quo jurgium cæpit. ³ Est argumentorum locus ex similibus, Si continentia virtus, utique & abstinentia. ⁴ Si fidem debet tutor, & procurator. Hoc est ex eo genere, quod ἐπιπλοῦς Græci vocant, ⁵ Cicero inductionem. ⁶ Ex dissimilibus, Non si latitia bonum, & voluptas. ⁷ Non quod mulieri, idem pupillo. ⁸ Ex contrariis, Frugalitas bonum, luxuria enim malum. Si malorum causa bellum est, erit emendatio pax. Si veniam meretur qui imprudens nocuit, non meretur præmium qui imprudens profuit. ⁹ Ex pugnantibus, Qui est sapiens, stultus non est.

Ex

Nos exomium non exordium legimus. Græci ἐξομίδα vocant. Est autem substricta ac brevis tunica, citra humerum definens. Brodæus lib. 6. cap. 12.

¹ Non dominationis causa.] Historia nota ex Plutarch. in Syllæ vita. Turn.

² An ad initium.] Cedes progressus est quidam medius inter jurgium & stragem. hoc igitur argumentum est ab incremento ad initium. Sic Erasmus. Idem.

³ Est argumentorum locus.] Similia sunt, quæ in eadem qualitate inter se conferuntur. differunt à comparatione. est enim comparatio in quantitate, similitudo in qualitate. De hoc vide Cic. in Top. & 2. de Oratore. Idem.

⁴ Si fidem debet.] Debet ille fidem, qui satisdare debet datis fidejussoribus, ne se male gerat in tuis negotiis. est autem hoc exemplum ex Cic. ductum, in Top. Idem.

⁵ Cic. inductionem.] Inductio à Cic. in Top. similitudini subjicitur. nam multorum similibus collectione eo pervenit quo vult. Idem.

⁶ Ex dissimilibus.] Hæc à differentia in Top. vocat Cic. in 2. de Oratore à dissimilitudine. Idem.

⁷ Non quod mulieri.] Hoc exemplum sumptum est ex Cic. in Top. cujus est sen-

sus, non si mulieri argentum solvere possis sine tutoris auctoritate, idem facere possis pupillo. Porro olim mulieres erant in perpetua tutela: quæ ratio est hujus exempli. Idem.

⁸ Ex contrariis.] Contraria dicuntur, quæ sub eodem genere posita multum à seipsis distant. quanquam Fabius hoc loco contraria accepisse viderur pro his quæ vulgo opposita vocantur. Vide Cic. in Topicis. Idem.

⁹ Ex repugnantibus.] Consequentia, repugnantia, & antecedentia apud Cic. argumentationes sunt hypotheticæ, apud Fab. loci sunt argumentorum, qui significant rei quandam connexionem & adjunctionem. Itaque consequentia Fabii, sunt adjuncta Ciceronis. Itaque Fabius multis hic non placet, quod, ut ajunt, consequentia & adjuncta tam confuse tradat, potissimum quod ea jungat quæ natura sunt diversa. siquidem alius est locus ab adjunctis, alius à consequentibus. Adjuncta enim à Cic. dicuntur, quæ negotium antecedunt, ut apparatus, aut in ipso sunt negotio, aut post negotium: quem locum oratorum proprium esse dicit, & sæpenumero tractari in causa conjecturali. Verum locus ex consequentibus longe alius ab adjunctis. nam sicut alter rhetoricus est, ita totus iste dialecti-

Ex consequentibus, sive adjunctis, *Si est bonum justitia, recte judicandum. Si malum perfidia, non est fallendum.* Idem retro. Nec sunt his dissimilia, ideoque huic loco subjicienda, cum & ipsa naturaliter congruant: *Quod quis non habuit, non perdidit. Quem quis amat sciens, non lædit. Quem quis heredem suum esse voluit, charum habuit, habet, habebit.* ¹ Sed cum sint indubitata, vim habent pene signorum immutabilium. Sed hæc consequentia dico ἀκολουθεῖα. est enim consequens sapientiæ bonitas. illa sequentia ἐπισημειωμένα, quæ postea facta sunt, aut futura. ² Nec sum de nominibus anxius. vocet enim ut voluerit quisque, dum vis rerum ipsa manifesta sit: appareatque, hoc temporis, illud esse naturæ. Itaque non dubito hæc quoque consequentia, quamvis ex prioribus dent argumentum ad ea quæ sequuntur. Quorum quidam duas species esse voluerunt: *actionis*, ut pro Oppio, *Quos educere invitos in provinciam non potuit, eos invitos retinere qui potuit?* *Temporis*, in Verrem, ³ *si finem Prætoris edicto asserunt Calendæ Januarii, cur non initium quoque edicti nascatur à Calendis Januarii?* Quod utrunque exemplum tale est, ut idem in diversum, si retroagas, valeat. Consequens enim est, *eos qui inviti duci non potuerint, invitos non potuisse retineri.* ⁴ Illa quoque quæ ex rebus mutuam confirmationem præstantibus ducuntur, quæ

est. Item hoc differunt inter se, quod ab adjunctis spectatur in tempore, à consequentibus in natura. item quod Cic. locum ab antecedentibus, consequentibus & repugnantibus eandem esse dicit, & in conditione consistere. *Idem.*

¹ *Sed cum sint.*] Consequentia & adjuncta magna ex parte adjunctionis necessitatem non habent: quæ tamen necessitatem habent, illa non minus sunt indubitabilia, quam signa necessaria. *Idem.*

² *Nec sum de.*] Videtur Fab. velle se excusare quod locos hos confuderit, hoc prætextu, quod non est sollicitus admodum de nominibus, modo res ipsa percipi possit. Confundendo nomina, con-

fundit & res ipsas. quanquam enim prior debet esse rerum cura, verborum tamen non est negligenda diligentia, per quæ res intelliguntur. *Idem.*

³ *Si finem Prætoris edicto, &c.*] Olim Prætoris edictum annua duntaxat lex erat. cum igitur magistratum inirent Calendis Januariis, inde quoque vis edicti nascebatur. *Idem.*

⁴ *Illæ quoque quæ.*] Quæ Cic. in lib. de Inventionem appellat ex rebus sub eadem rationem venientibus, videntur esse relativa, quæ inter se mutuum habent respectum, ut alterum absque altero esse non possit. & subjici posse loco ab oppositis sive contrariis rectius videntur. *Idem.*

quæ proprii generis videri quidam volunt, & vocant *ἐκ τῆς αἰτίας ἀλλήλων*, Cicero ex rebus sub eandem rationem venientibus, fortiter consequentibus junxerim: *Si portorium Rhodiis locare honestum est, & Hermacreonti conducere. & Quod discere honestum, & docere.* Unde illa, non hac ratione dicta, sed efficiens idem Domitii Afri sententia est pulchra, *Ego accusavi, vos damnastis.* Est invicem consequens & quod ex diversis idem ostendit: *ut qui mundum nasci dicit, per hoc ipsum & deficere significet, quia deficit omne quod nascitur.*³ Simillima est his argumentatio, qua colligi solent ex iis quæ faciunt, ea quæ efficiuntur, aut contra: quod genus à *causis* vocant. Hæc interim necessario fiunt, interim plerunque sed non necessario. Nam corpus in lumine utique umbram facit, & umbra ubicunque est, ibi esse corpus ostendit.⁴ Alia sunt, ut dixi, *non necessaria*, vel utrinque, vel ex altera parte. *Sol colorat: non utique qui est coloratus, à sole est. Iter pulverulentum facit: sed nec omne iter pulverem movet: nec quisquis est pulverulentus, ex itinere est.* Quæ utique fiunt, talia sunt. *Si sapientia bonum virum facit, bonus vir est utique sapiens.* Ideoque boni est honeste facere: mali, turpiter: & qui honeste faciunt, boni: qui turpiter, mali recte judicantur. Ad hoc, *exercitatio plerunque robustum corpus facit: sed non quisquis est robustus, exercitatus: nec quisquis exercitatus,*

¹ *Ego accusavi.*] Eadem dixisset ratione, si ita extulisset, *Si vobis honestum fuit damnare, & mihi accusare.* nunc aliter extulit, sed idem effecit. Videtur autem hæc sententia Domitii desumpta ex 13. Ovidii *Metamorph.* ubi Ulysses in hunc modum argumentatur per locum à relative oppositis, *An Palamedem crimine falso Accusasse mihi turpe est, vobis damnasse decorum?* Idem.

² *Quia deficit, &c.*] Secundum Physicos, *quicquid natum est, interibit, & quicquid interibit natum est.* Hæc igitur invicem se consequuntur: & hæc ratione Platonem oppugnat Arist. qui dixit *mundum esse quidem natum, nunquam ta-*

men interiturum. Idem.

³ *Simillima est his.*] Ex quatuor causis duæ magis tractantur à rhetoribus & dialecticis, *finalis & efficiens.* nam reliquæ magis sunt *physici*, & alioqui magis sunt cum causa quam causæ, ut adeo sub duas priores reduci possint. De his vide Cic. in *Top.* & Rodolph. lib. 1. Idem.

⁴ *Alia sunt, ut dixi.*] *Causas* appellat *necessarias* Fab. in quibus necessaria est argumentatio, ut ab effectu ad causam, & à causa ad effectum: reliquas vero non *necessarias*, quanquam alii *necessarias* appellant causas, quæ effectum necessarium gignunt, quanquam non sit recursus. Idem.

citatus, robustus est. Nec quia fortitudo præstat ne mortem timeamus, quisquis mortem non timuerit, vir fortis erit existimandus. *Nec si capitis dolorem facit, inutilis hominibus Sol est.* ¹ Et hæc ad hortativum maxime genus pertinent. *Virtus facit laudem, sequenda igitur: at voluptas infamiam, sugienda igitur.* ² Recte autem monemur, causas non utique ab ultimo esse repetendas: ³ ut Medea, ⁴ *Utinam ne in nemore Pelio.* Quasi vero id eam fecerit miseram aut nocentem, quod illic ceciderit Abiegna ad terram trabes. Et Philocteta Paridi, ⁵ *Si imperasses tibi, ego nunc non essem miser.* Quo modo pervenire quo libet, retro causas legentibus licet. ⁶ His illud adjicere ridiculum putarem, nisi eo Cicero uteretur, quod conjugatum vocant: ut, ⁷ *Eos qui rem justam faciant, juste facere.* quod certe non eget probatione. ⁸ *Quod compascuum est, compascere licere.* ⁹ Quidam hæc quæ vel

¹ *Et hæc ad hortativum.]* Nam cum duo sint loci generis deliberativi, *an fieri possit, an expediat*, primum colligimus ab efficientibus, postremum à finalibus causis. Ioci igitur causarum maxime ad genus deliberativum spectant. Idem.

² *Recte autem monemur.]* Causa hæc est materialis, quæ tamen (ut dixit) sub efficientibus comprehenditur. non est autem causa ab ultimo repetenda; nam Cic. quoque remotum argumentandi genus vitiosum putat. Vide Cic. in *Top.* Idem.

³ *Ut Medea.]* Forte melius, ut in *Medea*. nam hæc verba in tragoedia Ennii & Euripidis non sunt *Medea*, sed nutricis ejus. Idem.

⁴ *Utinam ne in nemore Pelio.]* Apud Eurip. initio *Medea*. v. 3. Μὴ δ' ἐν νεώποισι Πηλῆς. &c. Pith.

⁵ *Si imperasses.]* Sic emendat Raphael contra veterem lectionem, quæ est, *Si par esses tibi, ego nunc non essem miser*, id est, tibi si moderari potuisses. Turneb.

⁶ *His illud.]* Locum à conjugatis, quem interdum Cic. vocat à conjunctis, parum probare videtur Fab. Cicero tamen non semel hoc loco usus est etiam

in causis gravissimis, proinde non est negligendus. Aristotel. tamen & Themistius separant locum à conjugatis, à loco, à casibus, ut conjugata sint quæ eodem fonte manant, qualia sunt, *sapio, sapiens, sapientia*. A casibus vero putant duci à verbo aut nomine ad adverbium. Cicero tamen à conjugatis non separat, & conjugatorum nomine complectitur. *Conjugata* Cicero in *Top.* συζυγίαν vocari ait Arist. I. *Top.* σύζυγοι. Fabius autem ideo conjugata subjicit causis, quia conjugatum conjugata est causa, ut *justitia hominem efficit justum*. alii tamen à causa separant. Idem.

⁷ *Eos qui rem justam faciant, &c.]* Deuteron. 16. 20. *Quod justum est, juste persequaris.* Arist. Pol. *Impossibile esse ait juste agere non justa agentibus.* Pith.

⁸ *Quod compascuum est.]* Compascuum ager dicitur publicus, in quo pascere licet omnibus. Erat & ager scriptuarius, in quo pascere licebat pecora omnibus, constituta tamen certa pecunia. Turneb.

⁹ *Quidam hæc.]* Tamen hæc appellatio potius significat id quod efficitur & exit ex causis, id est, *eventa*: quæ Fabius quoque causis subjicit. Idem.

I Apposita

vel ex caussis vel ex efficientibus diximus, alieno nomine vocant *enclitica*, id est *exitus*. Nam, nec hic aliud tractatur, quam quid ex quoque eveniat. ¹ *Apposita* vel *comparativa* dicuntur, quæ minora ex majoribus, majora ex minoribus, paria ex paribus confirmantur. Conjectura ex majore, ² *Si quis sacrilegium facit, faciet & furtum*. Ex minore, ³ *Qui facile ac palam mentitur, pejerabit*. ⁴ Ex pari, *Qui ob rem judicandam pecuniam accepit, & ob dicendum falsum testimonium accipiet*. Juris confirmatio est ejusmodi, Ex majore, *Si adulterum occidere licet, & loris cadere*. Ex minore, ⁵ *Si furem nocturnum occidere licet, quid latronem?* Ex pari, *Quæ pœna adversus interfectorem patris justa est, eadem adversus matris*. ⁶ Quorum omnium tractatus versatur in syllogismis. Illa magis finitionibus aut qualitatibus profunt, *Si robor corporibus bonum non est, minus sanitas*. *Si furtum scelus, magis sacrilegium*. ⁷ *Si abstinentia virtus, & continentia*. ⁸ *Si mundus providentia regitur, administranda est respublica*. *Si domus edificari sine ratione non potest, quid agendum in navalium cura,*

¹ *Apposita vel.*] Ultimam locum ab effectibus Cic. vocat *comparationem*, qui locus à comparatione maxime est oratorius, valetque ad probandum, exornandum & amplificandum. differt à *similitudine*, quia in *comparatione* duo in aliquo tertio conferuntur, in *similitudine* utrumque in singulis comparatur. *Apposita* vocat *comparata*, quia quæ comparantur, juxta se collocantur & apponuntur. alii legunt *appositiva*. De his vide Cic. in *Top.* & 2. de *Orat.* Idem.

² *Si quis sacrilegium.*] Cum argumentamur à *majori* ad *minus*, valet argumentatio affirmative, non etiam negative. Idem.

³ *Qui facile.*] Cum argumentamur ex *minore*, valet argumentatio negative, non etiam affirmative: alioqui argumentum fiet duntaxat verisimile, & longe infirmius. Idem.

⁴ *Ex pari.*] Argumentum à *pari* valet affirmative & negative. Idem.

⁵ *Si furem nocturnum.*] Ulpianus ad legem *Aquiliam* ait permissum fuisse lege 12. *tabul.* ut fur *diurnus* impune interficeretur si se defenderet: *nocturnus* etiam si se non defenderet, dum tamen proclamaret interfectorem. Idem.

⁶ *Quorum omnium.*] Cum syllogismus oriatur ex ea re quæ scripto cautata non est, cum scripto tamen habet similitudinem, nullo certiore potest confirmari argumento quam per *comparationem*. Idem.

⁷ *Si abstinentia.*] Hoc exemplum antea posuit in *similitudine*, ut videatur confundere *similitudinem* quadantenus cum *comparatione*. videtur autem magis esse exemplum *comparationis*. Idem.

⁸ *Si mundus.*] Hoc exemplum pertinere videtur ad *proportionem* & *analogiam*, quæ merito quoque subjicitur *comparationi*. ut enim *deus est in mundo regendo, sic magistratus in regenda Republica*. Idem.

cura, & armorum? ¹ Ac mihi quidem sufficeret hoc genus, sed in species secatur. Nam & ex pluribus ad unum, & ex uno ad plura (² unde est, *Quod semel, & sapius*) & ex parte ad totum, & ex genere ad speciem, & ex eo quod continet, ad id quod continetur, & ex difficilioribus ad faciliora, & ex longe positis ad propiora, & ad omnia quæ contra sunt: eadem ratione argumenta ducuntur. Sunt enim & hæc majora & minora, aut certe vim similem obtinent: quæ si persequamur, nullus erit ea concidendi modus. Infinita est enim rerum comparatio, *jucundiora, graviora, magis necessaria, honestiora, utiliora.* Sed mittamus plura, ne in eam ipsam quam vito loquacitatem incidam. Exemplorum quoque ad hæc infinitus est numerus, sed paucissima attingam. Ex majore, pro Cecinna, ³ *Quod exercitus armatos movet, id advocationem togatorum non videbitur movisse?* Ex faciliore, ⁴ in Clodium & Curionem, *Ac vide an facile fieri tu potueris, cum is factus non sit, cui tu concessisti.* Ex difficiliore, ⁵ *Vide quaeso, Tubero, ut qui de meo facto non dubitem, de Ligarii audeam confiteri.* Et ibi, *An sperandi Ligario causa non sit, cum mihi apud te locus sit etiam pro altero deprecandi?* Ex minore, pro Cecinna, *Itane vero scire esse armatos sat est ut vim factam probes, in manus eorum incidere non est satis?* ⁶ Ergo ut breviter contraham summam, ducun-

¹ *Ac mihi quidem.*] Tres illas species comparationis Cic. in 4. formas dividit, in numerum, speciem, vim, & affectionem ad res aliquas. Arist. quoque lib. 3. Top. locos omnes comparationis fusissime tractat, quem magna ex parte sequutus est in Top. Cic. Idem.

² *Unde est, Quod semel.*] Hæc particula videtur esse proverbialis: ac certe latissimam potest habere significationem, ut dicamus, verbi causa, *minus graviter esse peccandum qui semel deliquerit, quam qui sæpius:* aut ut rara bona vulgaribus præstantiora dicamus, ac sic in reliquis. Idem.

³ *Quod exercitus, &c.*] *Advocationem* appellat cœtum advocatorum, id

est, amicorum qui cum Cecinna venerant in rem præsentem, qui ab adversario de fundo metu fuerunt dejecti: unde argumentatur Cic. in oratione pro Cecinna. Idem.

⁴ *In Clodium & Curionem.*] Exemplum est ex oratione edita in competitores Clodium & Curionem, quæ fortassis est Cic. Citatur autem à Fabio in cap. de genere demonstrativo. Idem.

⁵ *Vide quaeso.*] Difficilius enim erat Ciceroni se Pompejanum fateri, quam hoc ipsum de Ligario concedere. Idem.

⁶ *Ergo.*] Epilogus prædictorum locorum, à quibus argumenta fere duci solent. Idem.

ducuntur argumenta à personis, causis, locis, tempore (cujus tres partes diximus, conjunctum, præcedens, insequens) facultatibus (quibus instrumentum subjecimus) modo (id est ut quicque sit factum) finitione, genere, specie, differentiibus, propriis, remotione, divisione, initio, incrementis, summa, similibus, dissimilibus, pugnantibus, consequentibus, efficientibus, ¹ effectis, eventis, jugatis, comparatione, quæ in plureis diducitur species. ² Illud adjiciendum videtur, duci argumenta non à confessis tantum, sed etiam à fictione, quod Græci *ὑποθετικῶς* vocant. Et quidem ex omnibus iisdem locis quibus superiora, quia totidem species esse possunt fictæ, quot veræ. Nam fingere hoc loco est proponere aliquid, quod si verum sit aut solvat quæstionem, aut adjuvet: deinde id de quo quæritur, facere illi simile. Id quo facilius accipiant juvenes nondum scholam egressi, primo familiaribus magisque usitatis exemplis ostendam. Lex est, ³ *Qui parentes non aluerit vinciatur. Non alit quis, & vincula nihilo minus recusat.* Utitur fictione, ⁴ *Si miles, si infans sit, si reipublicæ causa absit.* Et illa contra ⁵ optionem fortium, *si tyrannidem petat, si templorum everSIONEM.* ⁶ Plurimumque ea res virium habet contra scriptum. Utitur his Cicero pro Cecinna, ⁷ *Unde tu, aut familia, aut*

¹ *Effectis.*] *Effecta* proprie dicuntur causarum efficientium, *eventa* reliquorum: quanquam *eventa* quoque quicquid ex causis evenit significant. *Idem.*
² *Illud adjiciendum.*] Non solum argumentamur *asseveranter*, hoc est ex confessis & veris, verum etiam *ex conditione* & proposito, quod *ὑποθετικῶς* vocant Græci. tamen Rodolph. lib. 2. c. 8. hæc ait non tam esse *argumenta* quam novas quæstiones. Cic. tamen in Topicis exempla quædam ponit ficta, quæ ad hunc locum reduci debent. Utrunque conferre poteris. Hermogenes quoque ponit *enthymemata* quædam ficta. Argumentamur autem hoc modo, *cum posito* (ut ajunt) *casu aliquid probamus.* *Idem.*

³ *Qui parentes, &c.*] Hæc lex olim

pro-
erat in Græcia, appellabaturque *Pelargica*, id est, Ciconialis, quia erat de parentum alimentis, eam tamen emendavit Solon Athenis, ut filius duntaxat hoc casu parentes alere cogeretur, si ab illis optime esset literis institutus. *Idem.*

⁴ *Si miles.*] His fictionibus adversus scriptum nititur, suntque *enthymemata* quæ dicuntur *elenctica.* *Idem.*

⁵ *Optionem fortium.*] Fortem virum hic appellat *tyrannidam*, cui lex permittebat optare quicquid veller. *Idem.*

⁶ *Plurimumque ea res virium.*] Ubi quæstio est *de lege* aut *scripto*, ambiguitatemque in se habent, nulla re magis refelluntur quam argumento per fictionem. *Idem.*

⁷ *Unde tu.*] Verba sunt edicti pratoris,

procurator tuus. Si me villicus tuus solus dejecisset: ¹ non familia dejecisset, ut opinor, sed aliquis de familia. Si vero ne habeas quidem servum præter eum qui me dejecerit, & alia in eodem libro plurima. Verum eadem fictio valet & ad qualitates, ² Si Catilina cum suo consilio nefariorum hominum, quos secum eduxit, hac de re posset judicare, condemnaret L. Muranum. Et ad amplificationem, ³ si hoc tibi inter cœnam in illis immanibus poculis tuis accidisset. Sic &, ⁴ Si respub. vocem haberet. Has fere sedes accepimus probationum in universum: quas neque generatim tradere sat est, cum ex qualibet earum innumera- bilis argumentorum copia oriatur: neque per singulas species exequi patitur natura rerum: ⁵ quod qui sunt facere conati, duo pariter subierunt incommoda, ut & nimium dicerent nec tamen totum. Unde plurimi cum in hos inexplicabiles laqueos inciderunt, omnem etiam quem ex ingenio suo potuerant habere conatum, velut astricti certis legum vinculis perdiderunt: & magistrum respicientes, naturam ducem sequi desierunt. ⁶ Nam ut per se non sufficit scire omnes probationes aut à personis aut à rebus peti, quia utrunque in plura dividitur: ita ex antecedentibus & junctis & infrequentibus trahenda esse argumenta qui acceperit, protinus in hoc sit instructus, ut quid in quaque causa dicen- dum

ris, quæ hodie quoque habentur in titulo de vi & vi armata. Idem.

1 Non familia dejecisset.] Ulpianus titulo de vi armata, ait, servum unum non efficere familiam, ac ne duos quidem. Idem.

2 Si L. Catilina.] Exemplum ex oratione Cic. pro Muræna. Idem.

3 Si hoc tibi.] Ex Antoniana 2. Idem.

4 Si resp. vocem haberet.] Protopopæiam Fab huic loco subjicit, ut Cic. quoque in Topicis. ait enim permissum esse hoc loco oratoribus & philosophis, ut muta inducant loquentia: res quoque supra fidem augeatur, quæ dicitur hyperbole. Est autem exemplum ex oratione Cic. pro Milone. Idem.

5 Quod qui sunt facere conati.] Ut in comparatione reprehendebat eos qui comparationis species persequerentur, idem quoque facit adversus eos qui in singulis locis species sectantur. cui vitio sunt obnoxii, qui infinita singulorum locorum congerunt axiomata: ipsi maximas vocant. Arist. quoque in Top. hoc genere plerumque peccat. Idem.

6 Nam ut per se.] Fabii sententia est, non omnia esse petenda ab illis argumentorum sedibus, sed permulta esse ducenda ex ipsius causæ proprietate. non igitur loci satis instruunt oratorem ad probandum, nisi etiam natura & experientia valuerit, ut ipsum thema diligenter excutere possit. Idem.

dum sit ex his sciat: præsertim cum plurimæ probationes in ipso caussarum complexu reperiantur, ita ut sint cum alia lite nulla communes, eæque sint & potentissimæ, & minime obviæ, quia communibus ex præceptis propria inveniendæ sunt. ¹ Hoc genus argumentorum sane dicamus *ex circumstantia*, quia *ὡς ἐστὶν* dicere aliter non possumus: vel ex iis quæ cujusque causæ propria sunt: ut in illo adultero sacerdote, qui lege qua unius servandi potestatem habebat, se ipse servare voluit, proprium est controversiæ dicere. *Non unum nocentem servabis quia te dimisso adulteram occidere non licebit.* Hoc enim argumentum lex facit, quæ prohibet adulteram sine adultero occidi. Et illa, in qua lex est, ² *ut argentarii dimidium ex eo quod debebant, solverent: ³ creditum suum totum exigent.* Argentarius ab argentario solidum petit. Proprium ex materia est argumentum creditoris, idcirco adjectum esse in lege, *ut argentarius totum exigeret.* Adversus alios enim ⁴ non opus fuisse lege: cum omnes præterquam ab argentariis totum exigendi jus haberent. Cum multa autem novantur in omni genere materiæ, tum præcipue in iis quæstionibus quæ scripto constant, quia vobum est in singulis ambiguitas frequens, adhuc ⁵ in conjunctis magis. Et hæc ipsa plurium legum aliorumve scriptorum vel congruentium vel repugnantium complexu varientur necesse est: cum res rei, aut jus juris quasi signum est:

¹ *Hoc genus arg.]* Argumenta illa quæ ex peculiari thematis natura ducuntur, appellat Fab. *ex circumstantia*, quia rem ipsam de qua quæstio est circumstant. Fabius lib. 3. *ὡς ἐστὶν* *negotium* vertit, non *circumstantiam*. Idem.

² *Ut argentarii.]* Argentarii, qui & *τραπεζίται* dicuntur, sunt, qui per mensam argentum credere solent ad usuram. erant hujuscemodi, quales nunc sunt *majores campsores*, ut minores olim dicebantur *numularii* & *ἀργυροκόποι*. Idem.

³ *Creditum.]* Debitam sibi pecuniam. *Creditum* autem dicit, ut præceptum, *mandatum*. *Creditum* autem & *creditam*

pecuniam docti: debitum vel debitam pecuniam vulgus dicit. Idem.

⁴ *Non opus fuisse lege.]* Quia unusquisque etiam si *argentarius* non est, *creditum* totum exigere potest. est igitur adjectum in lege, *ut argentarius* totum exigeret non solum ab alio, verum etiam ab argentario. Idem.

⁵ *In conjunctis magis.]* Innuit Fab. in quæstionibus legitimis maxime versari argumenta quæ *ex circumstantia* ducuntur, propter earum causarum innovationem, frequentem *amphibologiam*, & *homonymiam*. Idem.

est: Non debui tibi pecuniam, nunquam me appellasti. Usuram non accepisti, ulro à me mutuatus es. ¹ Lex est, Qui patri proditiōnis reo non affuerit, exheres sit. Negat: nisi si pater absolutus sit. Quid signi? Lex altera. Proditionis damnatus, cum advocato exulet. ² Cicero pro Cluentio Publium Popilium & Tiberium Guttam dicit non iudicii corrupti, sed ambitus esse damnatos. Quid signi? quod accusatores eorum, qui erant ipsi ambitus damnati, ³ è lege sint post hanc victoriam restituti.

⁴ Nec minus in hoc curæ debet adhiberi, quid proponendum, quam quomodo sit quod proposueris probandum. Hic omnino vis inventionis si non major, certe prior. ⁵ Nam ut tela supervacua sunt nescienti quid petat: sic argumenta, nisi prævideris cui rei adhibenda sint. Hoc est quod ⁶ comprehendendi arte non possit. Ideoque cum plures eadem didicerint, generibus quidem argumentorum similibus utentur: alius tamen alio plura quibus utatur, inveniet. ⁷ Sit exempli

¹ Lex est, Qui patri.] Ex lege altera, qua filius si patri affuerit *proditiōnis damnato*, mittitur in exilium, colligimus, si pater damnatus fuerit, eique filius non affuerit, filium nullo modo plectendum. lex igitur superior de exheredatione hunc habet intellectum, ut filius si patri reo proditiōnis non adfuerit, paterque absolutus sit, exheredetur, alias non exheredetur. *Idem.*

² Cic. pro Cluentio.] *Popilius & Gutta* iudices fuerunt cum Oppianicus est damnatus, iidemque postea damnati sunt. igitur accusator Cluentii ait eos fuisse damnatos corrupti iudicii: Cic. negat, sed ait damnatos ambitus. *Idem.*

³ E lege sint post hanc victoriam restituti.] Lex est apud iurisperitos, ut qui ex aliqua lege condemnatus fuerit, si eiusdem criminis reum aliquem peragere possit, in integrum & pristinum statum restituatur. *Idem.*

⁴ Nec minus.] Fabius docet non solum pleraque argumenta duci à causæ proprietate, verum etiam *propositiones & quæstiones*. itaque vis inveniendi cum

magna ex parte posita sit in argumentis & propositionibus, magna ex parte à proprietate causæ ducitur. Itaque utrumque curandum diligenter, ut inveniamus quid proponamus, & quo proposita probemus: in quibus duobus fere omnis *inventionis* vis consistit. De hoc vide Eras. lib. 2. de *Copia*, qui & ipse tractat fusissime thema sequens de *Thebalis*, quod in certas propositiones dividit, easque amplificat. *Idem.*

⁵ Nam ut tela.] Non aliter quam qui in tenebris digladiantur, quique nesciunt in quos tela conjiciunt, *frustra* id *facere* dicuntur: sic orator nisi cognoverit quo probationes suas sit directurus, videbitur more *andabatarum* pugnare: quos scribunt auctores temere nullaque arte tela jaculari. *Idem.*

⁶ Comprehendi arte non possit.] Nam ars duntaxat comprehendit, quæ *generalia* sunt: quæ autem oriuntur à proprietate litis, sunt *singularia*, & in singulis causis evariant, ita non cadunt sub artis comprehensionem & præcepta. *Idem.*

⁷ Sit exempli gratia.] Huc pertinent ea quæ

exempli gratia proposita controversia, quæ minime communes cum aliis quæstiones habet: *Cum Thebas evertisset Alexander, invenit tabulas quibus centum talenta mutua Thessalis dedisse Thebanos continebatur. Has, quia erat usus commilitio Thessalorum, donavit his ultro. postea ¹ restituti à Cassandro Thebani reposcunt Thessalos. ² Apud Amphictyonas agitur. Centum talenta & credidisse eos constat, & non recepisse. Lis omnis ex eo quod Alexander ea Thessalis donasse dicitur, pendet. Constat illud quoque, non esse his ab Alexandro pecuniam datam. quæritur ergo, an perinde sit quod datum est, ac si pecuniam dederit. Qui proderunt argumentorum loci, nisi hæc prius videro, nihil eum egisse donando, non potuisse donare, non donasse? Et prima quidem actio facilis ac favorabilis, repentium jure, quod vi sit ablatum: sed hinc aspera & vehemens quæstio exoritur de jure belli, dicentibus Thessalis hoc regna, populos, fines gentium atque urbium contineri. Inveniendum contra est quod distet hæc causa à cæteris ³ quæ in potestatem victoris venirent: nec circa probationem res hæret, sed circa propositionem. Dicamus in primis in eo quod in iudicium deduci potest, nihil valere jus belli: nec armis erepta, nisi armis posse retineri. Itaque ubi illa valeant, non esse iudicem: ubi iudex sit, illa nihil valere. Hoc inveniendum est, ut adhiberi possit argumentum. ⁴ Ideo captivos, si in patriam suam redierint, liberos esse, quia bello parata, non nisi eadem vi possideantur. Proprium est & illud causæ, quod*

ea quæ à Rodolpho Agricola scribuntur lib. 2. cap. 11. de una quæstione in plures multiplicanda. nam ea res suppeditat multitudinem propositionum. huc etiam faciunt quæ ab Hermogene tractantur de capitibus, tum in libro de statibus, tum in tertio de inventione. Idem.

¹ Restituti à Cassandro.] Cassander unus ex Alexandri ducibus, Thebas quas Alexander everterat, post ejus mortem restituit. est autem hæc historia apud Diodorum Siculum. Idem.

² Apud Amphictyonas.] Amphictyo-

nes iudices erant totius Græciæ, qui in Thermopylis de litibus disceptabant. eo autem conventus fiebat ab omnibus Græciæ populis. Idem.

³ Quæ in potestatem victoris venirent.] Nam corpora omnia in potestatem victoris veniunt, non etiam jura quæ corpore carent. agitur autem de jure crediti. Idem.

⁴ Ideo captivos.] Jurisconsulti ajunt, ea quæ capta sunt ab hostibus, si denuo redeant, jure postliminii pristina jura recuperare. Idem.

quod Amphictyones judicant: ¹ ut alia apud centumviros, alia apud privatum judicem in iisdem quæstionibus ratio sit. Tum secundo gradu *non potuisse donari a victore jus, quia id demum sit ejus, quod ipse teneat*: ² *jus, quod sit incorporale, apprehendi manu non posse*. Hoc reperire difficilius, quam cum inveneris, argumentis adjuvare: ut *alia sit conditio hæredis: alia victoris*: quia ad illum jus, ad hunc res transeat. Proprium deinde materiæ, jus ³ publici crediti transire ad victorem non potuisse, quia quod populus crediderit: omnibus debeat: & quandiu quilibet unus superfuerit, esse eum totius summæ creditorem: *Thebanos autem non omnes in Alexandri manu fuisse*. Hoc non extrinsecus probatur, quæ vis est argumenti, sed ipsum per se valet. Tertii loci pars prior magis vulgaris, *non in tabulis esse jus*: itaque multis argumentis defendi potest. Mens quoque Alexandri duci debet in dubium, ⁴ *honoravit eos, an deceperit*. Illud jam rursus materiæ proprium, & velut novæ controversiæ, *quod* ⁵ *restitutione recepisse jus, etiam si quod amiserint, Thebani videntur*. Hic & quid Cassander velit, quæritur: sed vel potentissima apud Amphictyonas ⁶ æqui tractatio est. ⁷ Hæc non idcirco dico, quod inutilem horum locorum, ex quibus argu-

menta

¹ *Ut alia apud Centumviros.*] Centumviri tempore Cic. de litibus *privatis* cognoscebant. apparet Fabii tempore immutatam fuisse horum cognitionem, ut etiam de *publicis* causis judicarent. sic antea eos dixit cognoscere de *causis capitalibus*. Idem.

² *Jus, quod sit incorporale.*] Jurisconsulti *res* ajunt alias esse *corporales*; alias *incorporales*: illas tangi & videri posse, has non posse. *corporales* igitur ad victorem transeunt, *incorporales* non item. Idem.

³ *Publici crediti.*] *Publicum creditum* vocat, quod universa gens aut natio mutuo dedit: idque debetur quandiu unus ex gente illa aut natione superstes est. Idem.

⁴ *Honoravit eos.*] Alii codices ha-

bent, *oneraverit*, alia *exoneraverit*, id est, debitis absolverit, quæ lectio constare potest: qua voce utuntur jurisconsulti frequenter. Idem.

⁵ *Restitutione recepisse jus.*] Significat non simul cum tabulis *jus* etiam transire, alias si quis tabulas meas haberet aut surriperet, *jus* etiam haberet, cum tamen sit *jus incorporale*. Idem.

⁶ *Æqui tractatio est.*] Quidam iudices sententiam ferunt ex legum præscripto, alii (ut *Amphictyones*, quorum libera est cognitio) æquitatem magis sectantur. illic igitur proderit æquitatis tractatio. Idem.

⁷ *Hæc non.*] *Artis loci* non satis instrunt hominem, nisi solertia quadam & experientia peculiare causæ propositiones & argumenta possit eruere. Idem.

I Nec

menta ducuntur cognitionem putem, alioqui nec tradidif-
sem, sed ne si qui cognoverint ista, si cætera negligent,
perfectos se protinus atque consumnatos putent: & nisi in
cæteris quæ mox præcipienda sunt, elaboraverint, mutam
quandam scientiam consecutos intelligant. ¹ Nec enim ar-
tibus editis factum est ut argumenta inveniremus: sed dicta
sunt omnia antequam præciperentur: mox ea scriptores
observata & collecta ediderunt. Cujus rei probatio est,
quod exemplis eorum veteribus utuntur. & ab oratoribus
illa repetunt: ipsi nullum novum, & quod dictum non sit,
inveniunt. Artifices ergo illi, qui dixerunt: sed habenda
iis quoque gratia est, per quos labor nobis detractus est.
² Nam quæ priores beneficio ingenii singula invenerunt,
nobis & non sunt requirenda, & nota omnia. ³ Sed non
magis hoc sat est, quam palæstram didicisse, nisi corpus
exercitatione, continentia, ⁴ cibus ante omnia natura ju-
vetur, sicut contra ne illa quidem satis sine arte profuerint.
⁵ Illud quoque studiosi eloquentiæ cogitent, neque omni-
bus in causis ea quæ demonstravimus, cuncta posse reperi-
ri: neque cum proposita fuerit materia dicendi, scrutanda
singula, & velut ostiatim pulsanda, ut sciant an ad proban-
dum id quod intendimus, forte respondeant: nisi cum di-
scunt, & adhuc usu carent. Insuper enim faciet ipsa res
dicendi tarditatem, si semper necesse sit ut tentantes unum-
quodque eorum, quod sit aptum atque conveniens, experi-
endo noscamus: nescio an etiam impedimento futura
sint,

¹ Nec enim.] Ante artem ullam di-
cendi conscriptam fuit *dicendi facultas*.
nam ars ipsa initium habuit ab observa-
tione. *Idem.*

² Nam quæ priores.] *Μελέτη πρὶν ἔχει
δύναμις.*

³ Sed non magis.] Significat præce-
ptiones artis non prodesse sine *studio*,
exercitatione, & *natura*, ut docuit lib.
primo. *Turneb.*

⁴ Cibus.] Athleta certam victus for-

mulam sequebantur, ac valentissimis
alimentis nutriebantur: unde dicitur
Celso *victus athleticus*, & Juvenali ath-
letarum panis dicitur *coliphium*. *Idem.*

⁵ Illud quoque.] Non omnes loci (ut
docet Cic.) cadunt in quamlibet dispu-
tationem, ac quidam magis proprii
sunt conjecturæ, ut *causæ* & *adjunctæ*:
quidam finitionis, ut *proprium*, *differens*,
genus, atque ita deinceps in reliquis.
Idem.

sint, nisi & animi quædam ingenita natura, & studio exercitata velocitas, recta nos ad ea quæ conveniunt causâ, ferant. ¹ Nam ut cantus vocis plurimum juvat sociata nervorum concordia, si tamen tardior manus, nisi inspectis dimensisque singulis quibus quæque vox fidibus jungenda sit: dubitet, potius fuerit esse contentum eo quod simplex canendi natura tulerit: ita huiusmodi præceptis debet quidem aptata esse & citharæ modo intenta ratio doctrinæ: sed hoc exercitatione multa consequendum, ut quemadmodum illorum artificum, etiam si alio spectent, manus tamen ipsa consuetudine ad graves, acutos, mediosque horum ² sonos fertur: sic oratoris cogitationem nihil moretur hæc varietas argumentorum & copia, sed quasi offerat se, & occurrat: & ut literæ syllabæque scribentium cogitationem non exigunt, sic rationes sponte quadam sequantur.

¹ Nam ut cantus vocis.] Sic olim faciebant citharædi. nam & citharam pulfabant & accinebant. at citharistæ duntaxat citharam pulsant, non etiam accinunt. Idem.

² Sonos graves.] Hypate & parhypate gravem efficiunt sonum in cithara & lyra, nete & paranete acutum, mese & paramese & lichanos medium. Idem.

C A P. XI.

De exemplis.

II. **T**ertium genus ex iis quæ extrinsecus adducuntur in causam, Græci vocant ὁμοειρηνοῦς, quo nomine & generaliter usi sunt in omni similium appositione, & ¹ specialiter

Exemplum à Fabio latius accipitur. Nam & similitudinem complectitur, & id quod speciali nomine exemplum nuncupamus. porro exempla Fabio separavit ab argumentis, qui non tam sunt argumenta quam argumentationes. unde Græci argumentationem partiuntur in syllogismum, enthymema, inductionem, & exemplum. Idem.

¹ Specialiter.] Nam exemplum species

est similitudinis, ut testatur Cic. in Top. Exempla enim idem efficiunt quod similia, nec quicquam interest nisi quod hæc sumuntur à factis cum auctoritate. Ut, quemadmodum equum si exerceas, paulatim redditur ad ferendos summos labores tolerabilior: ita corpus hominis si per gradus assuescat majoribus, tolerat quæ alius non auderet attingere: simile est. Exemplum erit, Milo Crotoniæ qui